

Indholdsfortegnelse

1. PROBLEMFELT	2
1.1 PROBLEMFORMULERING	3
2. METODE	4
2.1 GROUNDED THEORY	4
2.2 DESIGNSKEMA	5
2.3 VIDENSKABSTEORI	6
2.4 TILGANG TIL EMPIRI	8
2.5 BEGREBSAFKLARING	8
3. TIDSLINIE FOR FOLKEDRABET I RWANDA	9
4. FORTILFÆLDE AF FOLKEDRAB	19
4.1 TIDSLINJE FOR FOLKEDRAB AF NYERE TID	20
4.2 DEFINITION AF FOLKEDRAB	21
4.3 ARMENIEN	21
4.4 CAMBODJA	22
4.5 IRAK	22
4.6 TYSKLAND	23
4.7 BOSNIEN	23
4.8 OPSUMMERING	24
5. STANTON'S OTTE STADIER I UDVIKLINGEN TIL FOLKEDRAB	26
6. CHIROT OG MCCAULEYS FIRE TYPOLOGIER	28
7. DURKHEIMS SOCIALE KENDSGERNINGER OG SOCIALE STRØMNINGER	31
8. ANALYSE AF STANTON'S OTTE STADIER	34
9. ANALYSE AF CHIROT OG MCCAULEYS FIRE TYPOLOGIER	40
10. ANALYSE AF DURKHEIMS SOCIALE KENDSGERNINGER OG SOCIALE STRØMNINGER	43
11. FN'S FOLKEDRABSKONVENTION	46
12. FN'S INDBLANDING I HUMANITÆRE KATASTROFER	47
13. RWANDA OG FN	50
14. KONKLUSION	53
15. LITTERATURLISTE	55
16. BILAG	60
BILAG 1:	60
BILAG 2:	64

1. Problemfelt

Igennem en generel diskussion af folkedrab, fremstod Rwanda specielt interessant som en case study da denne konflikt har mange ligheder med og samtidig adskiller sig fra andre folkedrab. Der blev i diskussionen skelnet imellem folkedrab i lande, som ikke var homogene og lande hvor forskellige kulturer, trosretninger og stammer hidtil har levet fredeligt side om side. Igennem diskussionen opstod en undren over at individer, der tidligere har levet i tilsyneladende fredelig sameksistens, uden kulturelle forskelle, kunne vende sig imod hinanden og slå mennesker ihjel, der før havde været deres ægtefæller, venner og kollegaer.

Projektet blev begrænset til at omhandle Rwanda da det er et folkedrab, der er afsluttet. Ydermere blev det fundet interessant at i modsætning til Anden Verdenskrig, var der ikke tale om en distinktiv gruppering, der øjensynligt skilte sig ud fra befolkningen ved at have en anden kulturel baggrund, men at der var tale om en betegnelse, der var blevet pålagt befolkningen cirka 70 år forinden. En af grundene til valget af et afsluttet folkedrab, var de metodiske problemstillinger, der kunne opstå ved at anvende et folkedrab, som stadig er under udvikling som case. Valget af et folkedrab, som stadig er under udvikling, kan skabe problemer i form af pludselige ændringer i udviklingen og den manglende information, der måtte være på området. Dette valg skyldes ikke et ønske om at forsimple projektet, men er et forsøg på at sikre højest mulig kvalitet af empiri.

I begyndelsen af projektforsløbet var fokusområdet at belyse de umiddelbare sociologiske og økonomiske følger i et land, der har gennemlevet et folkedrab, men gennem forskellige diskussioner blev det klart at den egentlige interesse ikke lå i afslutningen af folkedrabet, men hvordan folkedrabet opstod og den økonomiske vinkel forsvandt. Desuden opstod der en undren over hvorfor FN var så relativt længe om at reagere og klassificere situationen som et folkedrab, i forhold til andre folkedrab som eksempelvis i Jugoslavien. Derudover vil kolonimagternes rolle i forhold til udbredelsen af etniske konflikter i Rwanda, blive undersøgt. Dette vil blive undersøgt ved en historisk gennemgang fra kolonimagts overdragelse fra tysk til belgisk styre, og frem til umiddelbart efter folkedrabet afslutning.

I begrænset omfang vil mediernes rolle i folkedrabet, i forholdt til relationer og magtforhold i regeringen og hos hutu-eliten blive undersøgt, da disse fremgår som et vigtigt omdrejningspunkt i konflikten.

Herudover vil det blive undersøgt om FN kunne have gjort en indsats for at mindske antallet af dræbte og til skade kommende og eventuelt forkorte konfliktens varighed.

1.1 Problemformulering

Igennem udviklingen af vores viden om konflikten i Rwanda, som beskrevet ovenfor, er vi kommet frem til følgende problemformulering

- *Hvorfor og hvordan opstod folkedrabet i Rwanda?*

For at klarlægge dette spørgsmål bliver der arbejdet ud fra følgende arbejdsspørgsmål:

- *Hvilke historiske begivenheder ligger til grund for folkedrabet i Rwanda?*
- *Hvorfor greb FN ikke ind i konflikten i Rwanda?*

2. Metode

2.1 *Grounded Theory*

I det følgende vil metoden Grounded Theory blive beskrevet. Afsnittet vil derudover indeholde en beskrivelse af metodens fordele og ulemper i forhold til fremstillingen af denne rapport.

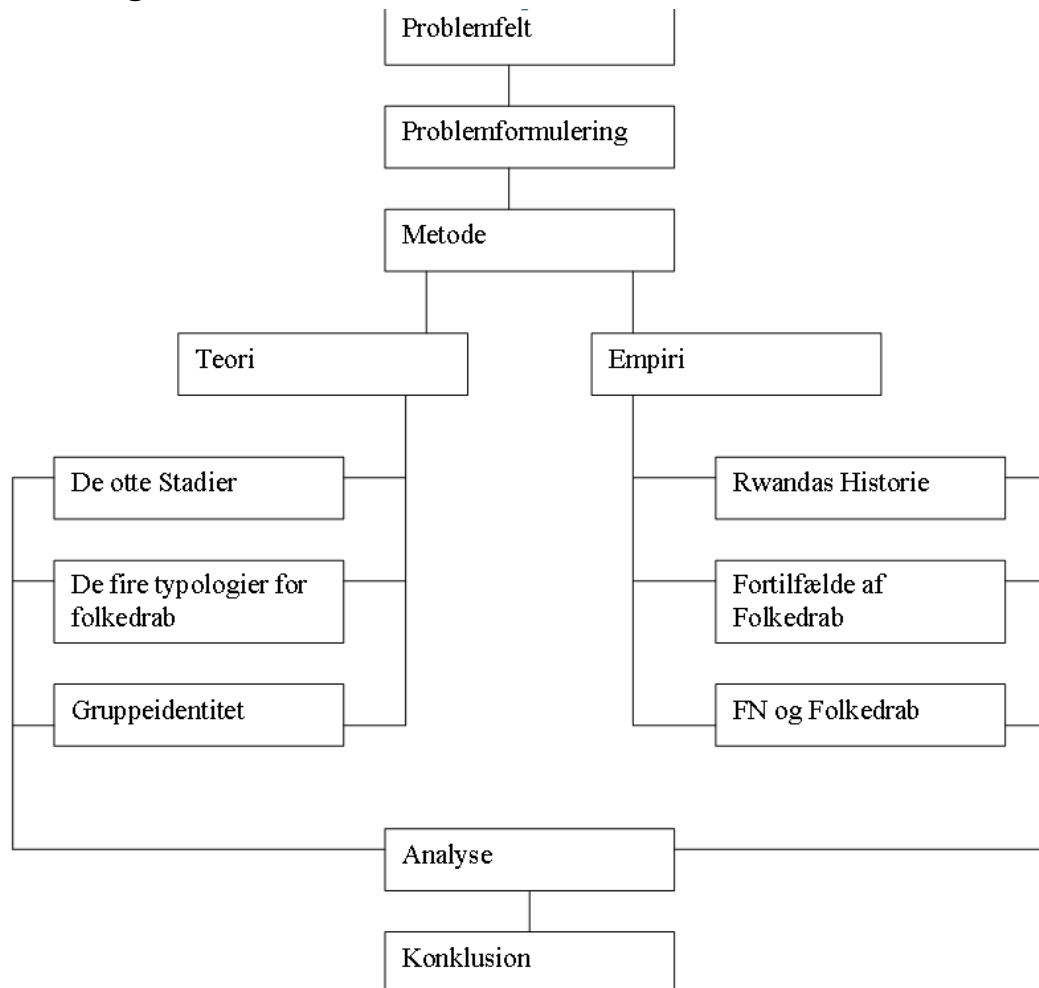
Denne rapports metode kan bedst beskrives som Grounded Theory da vi har valgt at udarbejde en analyse på det empiriske materials præmisser, frem for teoriens. Barney Glaser og Anselm Straus beskriver i "The Discovery of Grounded Theory" en metode, der tager højde for manglerne ved at forsøge at presse empiri ind i en i forvejen fastsat teoretisk model, uden hensynstagen til processens faktiske realiteter. Det ville sige at empiri ikke ændres og modificeres, for at passe ind i en teoretisk ramme, der i værste fald kan vise sig at være urelevant. I stedet udvikles der nye teorier, eller tages højde for allerede eksisterende teories mangler i forhold til hvad empiri viser. Der skal dog tages højde for at ingen kan gribe en "erkendelsesopgave" an, uden at have en forforståelse af det aktuelle emne. Ønsket om fuldkomment "objektiv" empiri, er altså ikke helt muligt. Empiri, der er så uforarbejdet som muligt kan dog tilvejebringes, hvis forfatteren i sit valg af empiri, teori og metode, forholder sig så alsidigt og åbensindet som muligt. Men total værdifrihed er ikke muligt og ej heller ønskeligt, da det vil begrænse muligheden for refleksion (Olsen, 2003:212-213). Dette ville også begrænse mulighederne for fortolkning og forarbejdelse af teori og empiri. Denne forarbejdelse gør Grounded Theory højest anvendeligt ved, udviklingen af teori:

"I det praktiske miljø – imellem de data, der er til rådighed – opfinder man en teori, der er brugbar til at beskrive en forskningsgenstand og gøre vurderinger om den" (Olsen, 2003:220).

Der vil i denne opgave ikke blive skabt ny teori, men derimod blive inddraget flere forskellige teorier for at kunne klarlægge de forskellige facetter af vores genstandsfelt. På denne måde er empiri ikke blevet presset ned i en enkelt teoretisk ramme, men er blevet forklaret fra flere forskellige udgangspunkter. Metoden i denne rapport følger

ikke Grounded Theory metoden slavisk, da vi ikke bevidst har kategoriseret og undersøgt relationerne mellem de forskellige empiri og teorier vi har valgt at anvende. I stedet er der blevet lagt vægt på ikke at presse empiri ned i teoretiske kasser og at være bevidste om betydningen af de valg af teori og kilder der er blevet taget (Olsen, 2003:220).

2.2 Designskema

2.3 Videnskabsteori

Der vil blive anvendt en filosofisk hermeneutisk tilgang til projektet. Valget af en filosofisk hermeneutisk tilgang falder os meget naturligt da bearbejdelse og efterfølgende udlægning af materialet er en vigtig del som forsker. Der vil ligeledes anvendes hermeneutikken refleksivt igennem hele projektet.

Den metodiske og filosofiske hermeneutik har som fælles hovedtræk et fokus på den vekselvirkning, der sker mellem del og helhed, men er på mange andre punkter vidt forskellige. Max Weber, der var fortaler for metodisk hermeneutik, havde fokus på fortolkningen som metode og betydningen af aktørernes formålshandling, hvilket udgør det hermeneutiske bidrag i hans videnskabelige arbejde (Højberg, 2004:314-315).

Hans-Georg Gadamer forsøger i sit hovedværk "Wahrheit und Methode" at vise, at fortolkning og forståelse er grundvilkår for den menneskelige eksistens. Gadamers værk skal ikke læses som en metodisk anvisning, men som en filosofisk begrundelse for hvorfor mennesket er et fortolkende væsen (Højberg, 2004:320).

På trods af Weber og Gadamers uoverensstemmelser, deler den metodiske og filosofiske hermeneutik grundprincipperne vedrørende den hermeneutiske cirkel. Den hermeneutiske cirkel betegner den vekselvirkning, der foregår mellem del og helhed. Delene kan kun forstås hvis helhedens også tages i betragtning vice versa. "Det er relationen mellem de enkelte dele og helheden, der muliggør, at vi kan forstå og fortolke." (Højberg, 2004:312).

Gadamer anså den hermeneutiske cirkel som værende ontologisk og inddrager fortolkeren og genstanden i det øjeblik der sker en vekselvirkning mellem delene og helheden. Hvis en person læser en tekst, vil teksten (objektet) give noget til læseren (subjektet) via indhold, samtidig foregår denne bevægelse også tilbage fra subjekt til objekt, da subjektet vil læse, tolke og forstå objektet ud fra eksistens og erfaring. Det er derfor, man ofte beskriver den hermeneutiske cirkel som en spiral, da der ikke er tale om en iagttaget begyndelse eller slutning, men i teorien en uendelig proces. Vi er derfor allerede en del af den hermeneutiske cirkel da den præger vores måde at forstå og fortolke på (Højberg, 2004:321).

Denne vekselvirkning mellem delen og helheden har været stærkt relevant i forhold til vores projekt. Vi har for at forstå folkedrabet i Rwanda (helheden) undersøgt de forskellige forhold (delene), der var med til at sætte denne konflikt i gang. På samme måde omhandler Durkheims teorier om gruppeidentitet helheden (gruppen) i forhold til delen (individet). Vi mener ligesom Gadamer at den hermeneutiske cirkel, ikke er et spørgsmål om metodevalg, da vi mener at fortolkning og refleksion må ses som en betingelse for arbejde indenfor et hvilket som helst videnskabeligt felt, for ikke at tale om at være menneske (Højberg, 2004:321).

Objekt-subjekt relationen har derfor også været stærkt anvendeligt i forhold til læsningen af vores tekster. Gadamer ser mennesket som værende blandt andet et fortolkende og historisk væsen. Vi er altså påvirket af vores egen forforståelse og fordomme som vi til dels selv har erhvervet os gennem vores private erfaringer, og som til dels er blevet nedarvet til os gennem generationer i vores kultur. At tro at vi kan sætte os uden for de tekster vi læser, er derfor utopi. Vi som mennesker vil ikke kunne begribe en tekst, hvis vi ikke besad fordomme og forforståelser i form af en viden og holdning til verden. Den relation vi har til teksten, og det teksten kan give os, kan vi altså fortolke og forstå, takket være vores begreb af verden; at folkedrab er strafbart, at personer kan påvirkes af ydre stimuli, at FN beskæftiger sig med verdenssituationen. Vores fortolkning af diverse tekster er dog ikke kun begrænset til en læser-tekst relation. Diskussion med andre læsere (gruppen) har i nogle tilfælde ændret den individuelle og kollektive forståelse af en tekst. På denne måde har den hermeneutiske cirkel ikke kun udviklet sig mellem teksten og læseren, men mellem teksten og flere forskellige læsere, der hver især har måttet modificere deres egen opfattelse af teksten, for at opnå en kollektiv forståelse (Højberg, 2004:326-327).

2.4 Tilgang til empiri

Videnskabsteori bliver i denne sammenhæng anvendt for at skabe et overblik over metodiske processor og deres konsekvenser, samt at stille videnskabsteoretiske spørgsmål. De videnskabsteoretiske spørgsmål benyttes som en kvalitetskontrol og til at stille sig kritisk overfor den producerede empiri.

Måden hvorpå man formulerer sin problemformulering, er begrænsende i forhold til den drejning og fokus projektet vil rumme. Problemformuleringen som den er, er meget åben og der kan anvendes utallige metoder og teorier og faglige områder til at besvare den. Dette kan være en ulempe men i dette tilfælde har det været en fordel, da det har betydet at en del forskelligartede aspekter er kommet med. Det er relevant at være kritisk overfor mulighederne for at sammenholde empiri fra forskellige fagområder i denne rapport, da de er blevet anvendt til at supplere hinanden, for at give en tværfaglig forklaring på problemstillingen. I rapporten anvendes der både politologiske, sociologiske og psykologiske vinkler. Dette skyldes en forforståelse af at årsagen til folkedrab i Rwanda var mangesidet.

2.5 Begrebsafklaring

Det er ikke givet hvilke konflikter, der bliver betegnet som folkedrab. Nogle tilfælde er ikke klassificeret som folkedrab selvom de bærer mange ligheder hermed, blandt andet er det armenske folkedrab, som bliver brugt her i rapporten, ikke anerkendt af den Tyrkiske regering. Lighederne mellem den ”armenske oplevelse” og folkedrab er slående og derfor vil udtrykket folkedrab blive anvendt i rapporten. Ved at anvende ordet folkedrab i forbindelse med blandt andet den ”armenske oplevelse”, er vi med til at reproducere opfattelsen af hvad, der kan betegnes som et folkedrab.

Begrebet ”det internationale samfund” dækker i denne rapport over FN og visse andre vestlige lande, da disses udenrigspolitiske traditioner ofte indbefatter indgriben i humanitære katastrofer.

3. Tidslinie for folkedrabet i Rwanda

I dette afsnit vil Rwanda kort blive præsenteret igennem en række faktuelle oplysninger vedrørende geografisk placering, økonomi og demografi. Efterfølgende vil landets historie fra kolonitiden op til folkedrabet blive kronologisk gennemgået. Disse oplysninger vil give os et overblik over hvordan folkedrabet opstod og udviklede sig, samt danne et grundlag for videre analyse.

Rwanda er et forholdsvis lille land med et areal på cirka 25.000km² hvilket omtrent svarer til Jyllands. På trods af dets størrelse er befolkningsantallet cirka 9,9millioner og dermed næsten det dobbelte af Danmarks (CIA, 2008:Rwanda). Aldersfordelingen i Rwanda er væsentlig anderledes end den danske. I 2005 var 18,8 procent af den danske befolkning under 15år, mens tallet i Rwanda i samme periode var 43,5 procent(Globalis, 2008). Hvis man ser på landets indtægter fordelt på primære-, sekundære- og tertiærerhverv, stod landbruget for 39,9 procent, industrien for 20,3 procent og services for 39,7 procent af de 13,7 milliarder dollars BNP udgjorde i 2006, hvor landets procentmæssige stigning af BNP var 5,8 procent. Produktionen i landbruget består af kaffe, te, pyrethrum (insektgift lavet af krysantemum), bananer, bønner, durra (plante med mange af de samme egenskaber som hirse), kartofler og kvæg, mens industrien producerer cement, landbrugs produkter, i mindre omfang drikkevarer, sæbe, møbler, sko, plastic varer, tekstiler og cigaretter (CIA, 2008:Rwanda). Rwandas geografiske beliggenhed er i Midtafrika og grænser op til Uganda, Burundi Congo og Tanzania, hvor især Uganda havde en stor indflydelse på udviklingen af stridighederne i Rwanda.

Billede 1

Billede 2

Rwandas befolkning bliver i dag opdelt i tre grupper, som består af hutuer, tutsier og twa-folket, hvor af den mindste befolkningsgruppe er twa-folket, som kun udgør cirka en procent af Rwandas samlede befolkning. Den næststørste gruppe er tutsierne som udgør cirka 15 procent og den sidste gruppe er hutuerne, der udgør de resterende cirka 84 procent(CIA, 2008:Rwanda).

Hvornår opdelingen af tusierne og hutuerne fandt sted er ikke vidst, men det vides at den blev en realitet efter de første europæeres ankomst. I slutningen af det 19. århundrede, havde der ikke været nogen europæere i Rwanda, så ved ankomsten af den tyske greve, Gustav Adolf von Götzen, tog Rwandas daværende konge Rwabugiri, imod ham med åbne arme. Uden Rwabugiris viden, overtog Tyskland herredømmet over Rwanda hvilket blev anerkendt af de øvrige europæiske stater ved en konference i Berlin i 1884-1885. Herefter var Rwanda under tysk styre. Det tyske kolonistyre valgte ikke at lave om på det daværende rwandanesiske administrationssystem, der både var effektivt og velorganiseret. Dette administrationssystem Rwanda bestod af små provinser og distrikter, hvor hvert lille område havde hver deres høvding. På grund af denne opdeling kunne der spares på bemanningen, for eksempel befandt der sig kun fem tyske embedsmænd i Rwanda i 1914.

Efter Tyskland havde tabt Første Verdenskrig, blev Rwanda overdraget til Belgien, der i de første år fortsatte det oprindelige administrationssystem, men i 1926 blev der indført en ny styreform hvor færre personer kom til at sidde med større magt. Da magten var blevet fordelt på færre personer, var det nu blevet sværere at søge i sikkerhed fra eventuelt magtmisbrug. Tidligere havde det været muligt at søge beskyttelse og sikkerhed hos en anden nærtliggende høvding, men da der nu var færre der sad på mere magt, var der også længere mellem disse høvdinge. Disse poster, med forøget magtbesiddelse, blev hovedsageligt uddelt til tutsierne. Dette skyldtes at de belgiske koloniherrer var af den overbevisning at tutsierne var mere udviklede, blandt andet på grund af deres fysiske karakteristika som de mente adskilte sig fra hutuerne. Tutsierne skulle eftersignede oprindeligt have udvandret fra øst Afrika, nærmere bestemt Etiopien. Ud fra Darwins evolutionsteori og en tolkning af biblen, havde datidens raceteoretikere og den katolske kirke i Rwanda, udledt en teori om at der var karakteristika og historisk viden der pegede på, at europæerne var mere udviklede end andre folkefærd. Tutsierne var mere udviklede end hutuerne fordi de lignede europæerne og var socialt bedre stillet i samfundet allerede inden europæernes ankomst(Kyrø 2004:24).

I 1933 blev det etniske identitetskort indført, så man let kunne afgøre om hvorvidt man var hutu eller tutsi. Da disse identitetskort skulle udstedes, blev den rwandanesisk befolkning vurderet og opdelt ud fra blandt andet hudfarve, højde, næse og fingre. Belgierne mente, at da tutsierne var højere, lysere i huden,

havde en smallere næse og havde smallere fingre end hutuerne, så måtte de være kommet længere i evolutionen, da de lignede europæerne mere (DIIS 2008:Kolonitid).

Billede 3

Efter tutsi-minoriteten havde fået overdraget magten, på det ovennævnte grundlag, behandlede tutsierne efterfølgende hutuerne som det hutuerne selv betegnede som slaver (DIIS 2008:aarssager). I løbet af 1950'erne voksede utilfredsheden over tutsistyret, og i 1957 kom det første opgør hvor en gruppe på ni hutuer, kaldet Hutu-Power, udgav en deklaration kendt som "Bahutu Manifestet". Heri hævdede de at tutsierne var udlændinge, der havde invaderet Rwanda hvorimod hutuerne var den oprindelige befolkning, som derfor havde krav på magten.

I 1959 fandt et magtskifte sted, så hutuerne kom til magten og efter godt et halvt århundredes undertrykkelse, var det nu tutsierne, der blev ofre for undertrykkelse. Dette magtskifte skete med støtte fra både den katolske kirke og de belgiske koloniherrer, der tidligere havde tildelt tutsierne magten. Da magten i år 1933 blev tildelt tutsierne støttede den katolske kirke op om dette valg, men efter et generationsskifte med tilkomsten af nye præster, kunne den katolske kirke bedre identificere sig med hutuernes kamp for ligestilling, demokrati og mulighed for uddannelse (DIIS 2008:Revolution). Den 24. juli 1959 døde Rwandas daværende konge som følge af en allergisk reaktion på antibiotika, hvorefter der opstod i denne forbindelse opstod en del uenighed om hvorvidt det havde været et mord. Tutsierne var overbevist om at det var hutuerne og belgierne, der havde slået sig sammen om at tage kongen af dage og en række hutuer blev efterfølgende dræbt i en hævnaktion. Kongens kun 20årige søn skulle overtage hans plads, men var med sin unge alder ikke i stande til at kontrollere den spændte situation mellem hutuer og tutsier. I 1960 blev det første kommunevalg

foretaget og med et stort hutu-flertal i befolkningen vandt hutuerne ikke overraskende. Denne relokation af magt blev slået endegyldigt fast ved et parlamentsvalg i 1961 hvor hutu-partiet fik 78 procent af stemmerne. Ved samme valg blev monarkiet afskaffet og Grégoire Kayibanda blev udråbt til præsident og den tidligere konge flygtede til Uganda. Året efter, i 1962, opnåede Rwanda selvstændighed og ved samme lejlighed blev monarkiet formelt afskaffet. Efter magtskiftet skete der talrige voldelige overfald på tutsier udført af hutuer og man vurderer at cirka 135.000 blev sendt på flugt fra 1959 til 1962.

I 1963 skete det første angreb på Rwandas regering udført af tutsi-flygtninge, der havde opholdt sig i Uganda, men dette angreb slog fejl og ledte til voldsomme hævnakter fra hutuer. I denne sammenhæng kunne man i radioen høre forlydender om at tutsierne ville forsøge at komme tilbage til magten og undertrykke hutuerne. Hutuerne reagerede prompte og gik til angreb på tutsier og dræbte i løbet af to måneder tusindvis. Det præcise tal kendes ikke, men ifølge regeringen var der tale om 400, mens Kirkens Verdensråd anslog tallet til at være mellem 10.000 og 14.000(DIIS 2008:Selvstændighed).

Rwanda var på dette tidspunkt blandt Afrikas fattigste lande hvilket medførte kritik af præsident Grégoire Kayibanda. I et forsøg på at fjerne fokus fra ham selv og den skrantende økonomie, startede han hade-kampagner mod tutsierne, i håbet om at hutuerne ville samles om en fælles fjende og fortsat støtte hans styre. I denne forbindelse blev der indført kommittere, der skulle kontrollere at tutsierne ikke udgjorde mere end ni procent af visse erhverv og i enkelte områder blev der oprettet tribunaler af hutu-studerende, som skulle undersøge folks stamtræ og dermed finde frem til hvem der var rene hutuer og tutsier(DIIS 2008:Statskup).

På trods af disse kampagner voksede hutu-befolkningens utilfredshed, men også hos grupper af politikere og militæret i Nord-Rwanda. Tidligere havde Rwandas militær været styret hovedsageligt fra nord af, men efter præsident Grégoire Kayibanda var flere ledende militær poster blevet flyttet syd på. Denne utilfredshed endte i 1973 med et militær kup ledt af General Juvénal Habyarimana, som efterfølgende blev præsident og forbød alle politiske partier med undtagelse af sit eget parti Mouvement Révolutionnaire National pour le Développement (MRND). I Habyarimanas tid som præsident oplevede Rwanda, i løbet af 1970'erne, økonomisk vækst og staten blev opfattet som en succes efter velfungerende reformer indenfor de økonomiske, politiske

og sociale områder. Ved hjælp af denne succes dannede Rwanda tætte bånd til Frankrig. Fremgangen standsede dog brat og i løbet af 1980'erne da Rwanda, ligesom andre afrikanske lande, bliver ramt af en international gældskrise(DIIS 2008:Magtdeling). Habyarimanas tid som præsident var i høj grad påvirket af hans hustru Madame Agathe Uwilingiyimana og en lille hutu-elite kaldet Akazu i hvilken Madame Agathe var inkarneret som leder. Akazu besad en stor magt hvilket der ikke blev lagt skjult på. Eksempelvis fik flere af Madame Agathes familiemedlemmer poster som borgmestre, præfekter, direktører for statslige virksomheder og højtstående militærposter igennem deres samarbejde med præsidenten og hans kone. (Kyrø 2004:31). Akazu havde folk overalt. Eksempelvis var der i alle landets ambassader Akazu-folk og Madame Agathes klan rådede over sin egen dødspatrulje¹ i præsidentgarden. Madame Agathes og hendes familie i Akazu hadede tutsierne og moderate hutuer der, især sydpå i landet, viste forståelse for fri presse og ytringsfrihed.

Efter magtskiftet i 1959 var et stort antal tutsier flygtet til Rwandas nabolande blandt andet Uganda, hvor Rwandas Patriotiske Front (RPF) blev dannet i 1988 med det mål at sikre tutsiernes tilbagevenden til Rwanda. Flere af RPF's medlemmer havde tidligere kæmpet imod Ugandas præsident Obote og havde derfor kamperfaring. Den 1. oktober 1990 krydsede RPF grænsen mellem Uganda og Rwanda i et forsøg på at tilbageerobre magten som tutsierne tidligere havde været i besiddelse af. Denne invasions skulle dog hurtigt vise sig at være en fejlsatsning. Allerede på andendagen af invasionsforsøget døde RPF's leder. Dette blev dog holdt hemmeligt for ikke at skade troppernes moral(DIIS 2008:RPF).

I starten af 1990'erne ytrede en lokal hutu-organisation ønske om en et-partisstat, som skulle være styret af hutuer, men ideen bliver afvist af Habyarimana. Der er flere dokumenter og hændelser, der indikerer at folkedrabet i Rwanda i april 1994 var velplanlagt de foregående måneder. I cirka 1991-92 begyndte en gruppe soldater,

---

¹ Dødspatruljer er grupper, der udenfor retssystemet henretter eller dræber personer de mener, er politisk upålidelige eller uønskede. Dødspatruljers motiver kan endvidere hentes i religion eller race. Formålet er ikke blot fysisk eliminering men også at sprede frygt i bestemte befolkningsgrupper.

intellektuelle, politikere, og forretningsmænd at blive overbevidst om at den eneste måde at undgå RPF i at komme til magten, var at mobilisere befolkning således at de gik imod tutsierne og dræbte dem. I december 1991 blev der udarbejdet en rapport, som bestod af en undersøgelse om hvilken midler, der skulle tages i brug for at bekæmpe ”fjenden” på flere niveauer (Semelin, 2005:171). Her tænkes på militær, mediemæssige, og politisk niveau. Man så mulighederne i at sprede denne fjendtlighed til den civile befolkning. Efter et angreb fra RPF gav præsident Habyarimana udtryk for at han var tilhænger af civilt selvforsvar. Dette var en opfordring til at civile selv skulle begynde at organisere væbnede styrke (Semelin, 2005:172). Der var flere som var tilhænger at denne type af civilt selvforsvar som kom til udtryk igennem forskellige typer medier.

I samme periode opstod der igen hadekampagner mod tutsierne i diverse hutu-ejede medier, såsom radio og aviser, hvor der var forlydender om RPF blandt andet skulle have planlagt at angribe og dræbe et stort antal hutuer.

Da cirka 60 procent af Rwandas befolkning ikke kunne læse eller skrive(DIIS 2008:Folkedrabet) var det medie, der nåede den største del af befolkningen radioen og især stationen Radio Television des Mille Collines (RTLM) som også blev kaldt for ”Radio Død” i folkemunde(Kyrø 2004:47).

Studierne fik deres el-forsyning fra præsidentens palads og programmerne blev transmitteret via statsradiofoniens landsdækkende sendemast. Disse transmissioner blev finansieret hutu-ekstremister og Akazu medlemmer og det viste sig siden at den største aktiepost var ejet af præsidenten.

RTLM gik i luften i juni 1993 og blev straks populær på grund af de utraditionelle studieværter, der både var rapkæftet og gav lytterne mulighed for at deltage i showet ved at ringe ind. Landets uddannede mennesker nægtede dog at tage udsendelserne seriøst da værterne til tider var åbenlyst fuld og fortalte vittigheder der hørte hjemme på et værtshus. Det var dog en mening med netop denne sendemåde. Radiostationen var designet til at fange de unge på gadehjørnerne, de småkriminelle og medlemmerne af Interahamwe, som ikke mente den officielle Radio Rwanda var interessant at lytte til(Kyrø 2004:47). Budskabet fra radiostationen var ikke til at misforstå. Studieværterne forkyndte at alle sympatisører af RPF var landsforrædere og at tutsierne var nogle arrogante udenlandske besættere, som profiterede på andres hårde arbejde. Herudover opfordrede de stærkt til at folk skulle møde talstærkt op til demonstrationer med tutsi-fjendtlige temaer og i november måned 1993 opfordrede en studievært til at

premierministeren i koalitionsregeringen blev dræbt. Disse udsendelser skabte frygt hos de moderate hutuer og selvsagt hos alle tutsierne og denne frygt blev ikke mindre da den ene studievært påstod han havde opsnappet en liste over personer som RPF ville myrde(Kyrø 2004:48). Udover disse direkte udmeldelser var det mest ordet ”arbejde”, der blev anvendt. Ordet ”arbejde” refererede til, at det var hutuernes borgerlige ”pligt” at udrydde tutsierne, eller ”kakerlakkerne”, der inficerede landet(Semelin 2005:189). En gruppe i befolkningen, der tog dette ”kald” meget til sig, var militsgruppen Interahamwe, der i Rwanda betyder ”De, der arbejder sammen”. I starten af 1990’erne startede Interahamwe, der bestod hovedsageligt af uuddannede, arbejdsløse unge mænd, der i Interahamwe søgte et fællesskab og et lønnet job. Medlemmerne blev undervist i at slå ihjel i særlige træningslejre og denne træning brugte de under folkedrabet og var på grund af deres træning den mest disciplinerede gruppe i landet. Da folkedrabet startede, havde Interahamwe mellem 30.000 og 50.000 medlemmer fordelt i hele landet, hvilket gjorde det nemmere at oprette vejspærringer og udpege tutsier. Da der var Interahamwe medlemmer i næsten alle byer og landsbyer, havde militsen allerede inden folkedrabet informationer om hvem og hvor der var tutsier(DIIS 2008:Gerningsmaend).

Allerede i starten af 1990’erne købte Rwandas regering store mængder håndvåben og ammunition. Disse handler foregik med blandt andet Egypten hvor der blev købt for seks millioner dollars og Sydafrika hvor der blev købt for 5,9 millioner dollars. Der var hovedsageligt tale om macheter, pistoler, maskingeværer, men også granatkastere og mortergranater (The Woodrow Wilson International center for Scholars(WWIS), 1998:Rwanda).

De fleste mord blev udført med primitive våben som macheter, spyd, køller og reb, da disse både var billige at anskaffe og samtidig effektive. Rwanda var efter den afrikanske økonomiske krise, et af Afrikas fattigste lande og modtog penge fra Verdensbanken og Frankrig til at opbygge en stabil samfundsøkonomi, men det skulle vise sig at pengene ikke gik til det de var tiltænkt. En stor del af pengene blev anvendt til at finansiere køb af macheter, som blev anvendt under folkedrabet (WWIS, 2004,Rwanda). Det samme viste sig at være et problem med de penge landet modtog fra nødhjælpsorganisationer. Pengene var ikke gået til fødevarer, medicin eller lignende, men var gået til køb af blandt andet de macheter, der havde været med til at dræbe civile(MSF, 2008:Historie).

Den 21. maj 1993 vælger FN's sikkerhedsråd at skære antallet af FN tropper ned til 270 efter en evakuering af FN's egne borgere, der befinder sig i området.

Den 6. april 1994 bliver præsident Habyarimanas' skudt ned med to missiler, af ukendte gerningsmænd, under landing i Rwandas hovedstad Kigali. Det første missil ramte den ene vinge og det næste ramte selve skroget og forvandlede flyet til en ildkugle (Kyrø 2004:65-66). Da Habyarimana blev dræbt, blev hans embede overtaget af to hutu-ekstremister ved navn Jean Kambanda og Theodore Sindikubwabo (Semelin, 2005:174). De udnyttede denne hændelse ved at spille på befolkningens følelsesmæssige chok over drabet på Habyarimana og kom med grove beskyldninger mod tutsierne, i et forsøg på at vende hutuerne imod tutsierne (Semelin, 2005:174).

Indenfor en time efter drabet, havde Interahamwe-militsen og præsidentens garde afspærret vejene til og fra Kigali.

I løbet af det næste døgn, bliver de fleste fremtrædende oppositionspolitikere, journalister og borgerrettighedsforkæmpere slået ihjel. I et forsøg på at beskytte Madame Agathe, der udover at være præsidentens kone også var Rwandas premierminister, blev ti belgiske FN-soldater dræbt, hvilket medførte en tilbagetrækning af de resterende belgiske tropper, der efterfølgende ikke blev erstattet af tropper fra andre lande.

I løbet af de første 48 timer efter præsidentens død, rykkede RPF ind i Rwanda fra Uganda, hvor de voldtog hutu-kvinder og piger under deres fremmarch igennem landet som en hævnakt for nedslagtningerne af tutsier i Rwanda (Amnesty International, 2004), og i løbet af få dage nåede de til Kigali hvor en kamp om magten i hovedstaden, mellem RPF og regeringstropperne brød ud. Denne kamp krævede i løbet af de næste tre måneder et stort antal menneskeliv.

Da folkedrabet brød ud, vendte ægtefæller sig imod hinanden, lærere og elever dræbte medstuderende eller meldte dem til hutuerne, læger dræbte deres patienter og hutuer, der skjulte deres tutsi-ægtefæller, familie eller naboer, blev enten tvunget til selv at dræbe dem eller til at overvære grusomhederne hvorefter de selv blev dræbt. Nogle hutuer yndede at skære fingre eller næserne af de tutsier de dræbte, da disse var de karakteristika belgierne i sin tid havde brugt til at dele hutuer og tutsier.

I løbet af de 100 dage folkekrædet stod på, spillede radioen en stor rolle. Den hutu-styrede radiostation RTLM, bragte løbende oplysninger om hvor tutsi-flygtninge opholdte sig eller af hvilken vej de gik hvilket gjorde det muligt for hutuerne at finde og dræbe de pågældende tutsier.

Også voldtægter blev brugt som våben med formål at knuse tutsiernes mod. Der er mange eksempler på hele familier, der blev dræbt for øjnene af husets mor og datter hvorefter kvinderne blev voldtaget af AIDS-ramte hutuer. Efterfølgende blev voldtægtsofferne efterladt til en langsom død, eller som hutuerne sagde: ”Så de kan dø af sorgen”. FN anslår at et sted mellem 250.000 og 500.000 piger eller kvinder blev voldtaget mens folkekrædet har stået på. Disse tal inkluderer ikke de tilfælde hvor mænd er blevet tvunget til at have samleje med deres familie for på den måde at traumatisere både kvinder og mænd i familien(Amnesty International, 2004). Tutsi-kvinder blev også givet som belønning til hutu-krigere, der havde udmærket sig som gode ”tutsi-dræbere”. Mange tutsi-kvinder blev nødt til at lade sig seksuelt misbruge for at passere ved vejspærringer eller for at opnå midlertidig beskyttelse. Mange af disse voldtægter har været så brutale, at et stort antal kvinder døde som følge af forblødning fra skaderne mens andre har været udsat for at få indført pile, spyd eller lignende genstande i deres underliv eller er blevet skudt i underlivet.

Det anslås at cirka to tredjedele af de kvinder, der blev voldtaget, er blevet smittet med HIV/AIDS(Amnesty International, 2004) hvilket har medført at en stor del af den efterfølgende generation i dag lider af HIV/AIDS. I 2003 havde cirka 5,1 procent af Rwandas befolkning af HIV/AIDS(CIA, 2008:Rwanda).

Midt i maj måned 1994, tilbød Frankrig at sende soldater ind i Rwanda og fik i løbet af få dage tilladelse, af FN's generalsekretær, til at gribe ind i Rwanda. I juni måned indsatte Frankrig 2500 mand og 700 køretøjer i Rwanda og påbegyndte: Opération Turquoise. I denne forbindelse oprettedes, der sikkerhedszoner hvor lokalbefolkningen kunne søge i sikkerhed for de brutale overgreb, der stadig stod på i resten af landet. At det netop skulle være Frankrig, der tilbød deres hjælp kunne være et forsøg på at forbedre deres image, da Frankrig i forbindelse med det tætte samarbejde med Rwandas regering havde hjulpet med at træne regeringstropperne. Disse var selv samme tropper som efterfølgende skulle stå for massakren af tutsierne. Denne påstand afslår den

franske regering og påpeger at de var de eneste der var villige til at yde en indsats for at stoppe folkedrabene og dermed leve op til "sit internationale ansvar" (DIIS 2008:Stoppede).

Mens de franske tropper stod for sikkerheden kæmpede RPF videre og den 18. juli lykkedes det RPF at bekæmpe den sidste hutu-højborg hvorefter borgerkrigen erklæredes for slut. Allerede dagen efter stiftedes der en ny regering med medlemmer fra alle politiske partier på nær den forhenværende præsident Habyarimanas' parti. Rwandas nye præsident var af hutu-oprindelse og det samme gjorde sig gældende for 12 ud af de 18 nye ministre der blev valgt til at danne den nye regering (DIIS 2008:Stoppede).

4. Fortilfælde af Folkedrab

Der er flere formål med at se på fortilfælde af folkedrab. Et af disse formål er at benytte fortilfældene som sammenlignings grundlag for en analyse af hvordan Rwanda adskiller sig fra andre folkedrab. Dernæst for at finde ligheder som eventuel kan benyttes til at udlede noget generelt omkring folkedrabets opståen. Ved at sammenligne lighederne kan der således siges noget generelt om folkedrabets opståen generelt og dermed også folkedrabet i Rwanda. Ved at være bevidst om at der er flere faktorer, kan man således bidrage til at mindske sandsynligheden for dets opståen. Det armenske folkedrab er det ældste eksempel, der vil blive beskrevet og taget i brug, valget er faldet på dette folkedrab fordi det bærer en del ligheder med Rwanda.

4.1 Tidslinje for folkedrab af nyere tid

Årstal	1915-18	1975-79	1986	1941-45	1992-95	1994
Stater	Armenien	Cambodja	Irak	Tyskland	Bosnien	Rwanda
Leder		Pol Pot	Husein	Hitler		
Politisk styreform/ideologi		Kommunisme/militær diktatur	Militær diktatur			
Ca. døde	1,5mio.	1,7mio.	180.000	6mio	100.000	800.000
Befolknings målgruppe	ikke muslimske mindretal	Vietnamesere og klasse fjender	Kurderne	Jøderne	Muslimske Bosniakker	Tutsier

(DIIS, 2007)

4.2 Definition af folkedrab

Definitionen på folkedrab varierer alt efter hvilket felt man undersøger og hvem man spørger. I denne rapport er der som udgangspunkt anvendt FN's definition². Dette valg har været medvirkende til at begrænse antallet af fortilfælde der her i rapporten vil blive præsenteret. Vi har valgt at ekskludere konflikter der går under betegnelsen "massemord", selvom det kunne forsvares at kalde dem folkedrab. Dette skyldes at vi derved kan retfærdiggøre at anvende FN's folkedrabskonvention som baggrund for at kvalificere Rwanda som et folkedrab. Udgangspunktet med den anvendte definition er også at skabe en forståelse af baggrunden for international indgriben, som i tidligere tilfælde ikke ville have været ligeså aktuelt.

4.3 Armenien

Tyrkernes forfølgelser af armenierne kan dateres fra slutningen af 1800-tallet.

Armenierne var en kristen minoritet på omtrent to millioner mennesker og var underlagt det muslimsk/osmanniske styre, hvilket de havde været siden 1500-tallet. I perioden 1800-tallet og frem omkom mellem 100.000-200.000 mennesker, som følge bølger af massakre som den daværende sultan opildnede til. Indtil 1800-tallet havde det armensk-kristne mindretal levet fredeligt med det muslimsk-tyrkiske flertal dog under udprægede diskrimination (Göçek, 2006: 105).

Undertrykkelsen og diskrimineringen tiltog i takt med det osmanniske riges forfald. Det var først i perioden 1915-18 at den daværende tyrkiske regering (Ungtyrkerne) fremlagde en plan om at udslette det armenske mindretal (Göçek, 2006: 113). Det osmanniske rige var ved at tabe i krig mod Rusland og gjorde i denne forbindelse armenierne og andre mindretal i imperiet til syndebukke for det osmanniske rige tab. Armenierne fik deres eget territorium i 1922 og blev en republik under USSR, på dette tidspunkt var den armenske befolkning nær udslettet. Den osmanniske regering forsøgte at skjule deportationer og mord for udlandet. Dette gjorde de blandt andet ved først at arrestere den armenske elite, præsterne, de intellektuelle og lederne, for dernæst at føre dem hen til et øde sted for at blive henrettet.

---

² se kapitel 11

Det armenske folkedrab var især kendetegnet ved deportationer i form af dødsmarkcher gennem ørkenen til Syrien. Dødsmarkcherne var hovedsageligt for kvinder og børn, da de fleste mænd var blevet dræbt forinden. Under disse vandringer blev der uddelt minimum forsyninger af føde og væske, det var ikke hensigten at de skulle ankomme i live til Syrien og hvis de gjorde blev de dræbt på stedet eller sendt i koncentrationslejre.

4.4 Cambodja

Til forskel fra Rwanda var omfanget af folkedrabet ikke kendt af det internationale samfund, da Cambodja var isoleret fra omverden. Antallet af ofre blev først kendt efter regimets fald. Landet var under folkedrabet styret af de ”De Røde Khmerer”, som var guerillasoldater ledet af Pol Pot, der havde til hensigt at gøre Cambodja, dengang kaldet ” Demokratisk Kampuchea” til et klasse- og pengeløst landbrugssamfund, der ikke var påvirkede af ideer og værdier fra udlandet. Denne ideologi udsprang af Karl Marx’s teorier, men afveg også herfra på andre punkterområder. Eksempelvis flyttede Pol Pot og hans tilhængere folkene fra byen og ud på landet, modsat hvad Marx’s teorier advokerer. Til trods for at Pol Pot regimet ville eliminere klasseforskelle, skabte de klasseopdelinger baserede på hvorvidt man kom fra byen eller fra landet. De der var fra landet rangerede højere og blev derfor tildelt flere fordele og fik mere mad.

Den egentlige inspiration til Pol Pots regime kom blandt andet fra Mao Zedong’s Kommunistiske Kina. Pol Pot var især inspireret af Mao Zedong’s landbrugsreform og lavede nogle tilsvarende i Cambodja, hvilket resulterede i sult og sygdom, der dræbte en stor del af befolkningen. For omverden og det internationale samfund var Cambodja formelt set en republik med en præsident og en regering, men den egentlige magt lå ved Pol Pot og hans kommunistiske parti.

Folkedrabet ramte både etniske cambodjanere (Khmer) såvel som minoritetsgrupperne som for eksempel de muslimske vietnameserne og chamerne (DIIS, 2008:Cambodja).

4.5 Irak

Folkedrabet i Irak henviser til Anfal-kampagnen, som forløb fra februar 1988 til og med september 1988. Anfal-kampagnen blev ledet af Ali Hassan al-Majeed også kendt, som ’Kemiske Ali’ Saddam Husseins fætter. Under dette forløb udstedte Kemiske Ali blandt andet et dekret om ’forbudte’ områder i Nord Irak hvor hovedparten af den kurdiske

befolkning var lokaliseret. Dekretet forlød at alt levende, der opholdt sig i de 'forbudte områder' ville blive dræbt. De fleste kurder sympatiserede med Iran som Irak på dette tidspunkt var i krig med. Målet med Anfal-kampagnen var at affolke det nordlige Irak for kurdere. Hele landsbyer blev bombarderet og siden hen blev der anvendt gift. Den kurdiske befolkning blev til at begynde med deporteret, men efterhånden, blev det egentlige mål udslettelse.

4.6 Tyskland

Folkedrabet på jøderne i Tyskland fandt sted under Anden Verdenskrig, men diskrimineringen af det jødiske folk fandt sted før dette. Nazisterne indførte lovgivning, som skulle begrænse jødernes handlefrihed og på anden måde udskille dem fra det tyske samfund, økonomisk såvel som socialt. Fra 1938 skiftede nazisterne taktik og søgte nu i stedet at få jøderne til at tvangsudvandre. Den gældende opfattelse var at den ariske race, som tyskerne tilhørte, var andre racer overlegne. Jøderne blev i den nazistiske ideologi betegnet som en race i sig selv, der var den mest underlegne, men alligevel den farligste af alle racer og derfor var uønsket i det tyske samfund. Udryddelsen af jøderne startede først i 1941-45 da Tyskland angreb Sovjetunionen (DIIS, 2008:Tyskland).

4.7 Bosnien

Folkedrabet i Bosnien dækker over den bosnisk-serbiske udrensning af Bosniens muslimske befolkning. Konflikten startede i 1991 da Slovenien og Kroatien løsrev sig fra det daværende Jugoslavien og blev selvstændige. Denne handling fik også Bosnien til at løsrive sig fra det nu overvejende serbisk dominerede Jugoslavien. Løsrivelsen resulterede for alle staters vedkommende i krig. Bosnien var i modsætning til Kroatien og Slovenien et etnisk meget sammensat land med 40 procent muslimske bosnier, 33 procent serbere og 18 procent kroater. Ikke alle parter var enige om at Bosnien skulle være selvstændig, men de ønskede alle etnisk rene områder. Både Kroatien og Slovenien var mere etnisk homogene end Bosnien, og undgik derfor disse interne stridigheder. Derudover ønskede serberne i landet forsat at være en del af Jugoslavien, som bestod af et serbisk flertal. Det er svært at kortlægge konflikten da der var tale om en tresidet konflikt med forbrydelser fra alle parter og skiftende alliancer. Selvom de tre grupper skiftende søgte at tvangsflytte hinanden fra områder via tortur, voldtægter og

mord, er det de muslimske bosnier, som betegnes som ofrene i folkedrabet, da de led de største tab.

4.8 Opsummering

Under folkedrabet i Cambodja, Ottoman imperiet, og under nazismen herskede der en udpræget nationalisme, som var intolerant overfor mindretallet. Som resultat af folkedrabene fik både armenierne og jøderne tildelt deres eget territorium efter folkedrabene. Der findes også en lighed mellem de indsatsgrupper, som stod for tortur og en væsentlig andel af drabene. Disse indsatsgrupper bestod i alle tilfælde af unge arbejdsløse mænd. I Rwanda var der Interahamwe, i Cambodja s-21 tortur fængsel, i Holocaust Hitler Jugend og SS-terrorkorps.

Cambodja adskiller sig fra Rwanda ved at der var tale om sult som den største årsag til død, hvor det i Rwanda var mord udført med redskaber og våben. I Rwanda blev ofrene hovedsageligt dræbt på stedet eller tortureret og dernæst dræbt, hvor man i Cambodja havde fængsler som eks. s-21, som udelukkende stod for at få falske tilståelser igennem tortur og udskyde døden frem for at tilskynde den. Her figurerer tortur som et mål i sig selv, hvor målet i Rwanda var at dræbe flest hurtigst muligt, i lighed med Holocaust.

Både i Rwanda, Irak og Armenien var der tale om diskriminering og problemer, der startede længe før selve folkedrabene. Under Holocaust og i Irak, forsøgte man først i en årrække at få de uønskede befolkningsgrupper til at udvandre af sig selv, men dette kulminerede begge i folkedrab. Aktørerne forsøgte i Bosnien forsøgte også at få hinanden til at tvangsudvandre for at skabe etnisk homogene områder. Man forsøgte blandt andet at fratage folk deres ejendomsret og skabe frygt gennem terror. Angrebne var i større grad kulturelt relateret end i de andre nævnte folkedrab. De bosniske-serbere anvendte især voldtægt mod de muslimske bosnier og ødelagde bevidst moskeer, biblioteker og andre kulturelt funderede institutioner. Målet var at sikre at de ikke kunne eller ville vende tilbage på et senere tidspunkt.

Både i Bosnien og i Tyskland var der koncentration lejre. En af de væsentlige forskelle var at det i Bosnien ikke var i så vidt et omfang. Der blev ikke anvendt gaskamre, men ligesom i Rwanda var bødlerne ens naboer, kollegaer og venner, hvilket der ikke var tale om i Tyskland.

Der var både i Rwanda og Holocaust tale om en opfattelse af en race, der var den anden overlegen hvilket virkede som katalysator for opsplittelsen af folket.

Med dette afsluttes den historiske del af rapporten. Denne har givet læseren et overblik over hændelsesforløbet i Rwanda. Følgende afsnit vil være redegørelser af teorier, som senere vil blive anvendt, sammen med den historiske empiri i kapitel 3 og 4.

5. Stanton's otte stadier i udviklingen til folkedrab

Igennem studiet af folkedrab rundt omkring i verden, har Gregory H. Stanton, præsident for Genocide Watch³ fundet frem til, at der er en optrapning til folkedrab. Optrapning består af otte stadier, der oftest kommer i samme rækkefølge som beskrevet i dette afsnit.

Kategorisering af forskellige grupper kan være baseret på flere ting. Det kunne for eksempel være udseendemæssigt, bopæl, uddannelse, alder og så videre. Disse klassificeringer er noget vi ofte oplever i hverdagen og umiddelbart virker det ikke som noget foruroligende. På trods af at klassificering er en del af vores dagligdag, kan det i nogle tilfælde udvikle sig i en uheldighed retning. Det skyldes at klassificering kan være medvirkende til en opdeling af befolkning, som endvidere kan betyde at nogle grupper bliver særbehandlet. Denne særbehandling kunne for eksempel være rettigheden til at have fast ejendom, eller mulighed for at gå i skole. Man vil i et samfund, som er præget af en høj grad af opdeling, erfare en tendens til stor distance mellem de forskellige grupper. Ifølge Stanton er klassificering det første stadie i optrapning til folkedrab(DIIS, 2008:Vejen til folkedrab).

Den stigende distance mellem grupperne forstærkes igennem en symbolisering af grupperne. Denne symbolisering er det andet stadie i optrapningen til folkedrab.

Symbolisering omhandler tildelingen diverse øgenavne, tildelte symboler for eksempel jødestjernen, stempling i diverse identitetskort som for eksempel pas, hadefulde kampagner og propaganda. Derigennem vil de forskellige individer bliver reduceret til en gruppe, og bliver ikke længere betragtet som enkelte individer, hvilket også er et led i afpersonificering. Denne symbolisering har også et praktisk formål, da de tildelte symboler og stempler i identitetskort gør det nemmere at genkende/identificere gruppetilhørsforhold(DIIS, 2008:Vejen til folkedrab).

---

³ NGO der har til formål at forudsige, forbygge, standse og straffe folkedrab.

Igennem hadefulde kampagner og propaganda ser man ofte at man forsøger at **umenneskeliggøre** de enkelte individer. Denne umenneskeliggørelse sker igennem benægtelse af deres menneskelige egenskaber. De bliver i stedet sammenlignet med dyr, hvilket forstærker opfattelsen af, at de er en lavtstående gruppe, som ikke har samme rettigheder som andre. Dette skaber en større følelsesmæssig distance, som gør det nemmere for andre at fratage gruppen deres rettigheder og nemmere at dræbe dem (DIIS, 2008:Vejen til folkedrab).

Igennem de nævnte stadier, har man udbredt et had således at andre begynder at tillægge gruppen nederdrægtige egenskaber. Befolkningen er således delt op i stærke fællesskaber, hvor de indenfor hver gruppe deler samme holdninger og så videre. Dette er også en forudsætning for at kunne **organisere** et folkedrab, her tænkes især på styring og koordinering. I forbindelse med organisering af folkedrab, viser erfaringer at staten er en vigtig aktør (DIIS, 2008:Vejen til folkedrab).

De forskellige fællesskaber styrkes i en sådan grad, at det resulterer i en stigende **polarisering**. Man vil opleve en segregations lignende tilstand, hvor man ved lov adskiller grupperne. I det første stadie hvor klassificering finder sted, bliver distancen også omtalt. Forskellen mellem disse distancer er at den nu er blevet mere fysisk (DIIS, 2008:Vejen til folkedrab).

Det sjette stadie, indebærer at man begynder at forberede sig til folkedrabet.

Forberedelse går ud på at gøre al forarbejdet, her tænkes især på udarbejdelse af dødslistes, tvinge gruppen til bærer bestemt klæde eller lignende således at befolkningens tilhørsforhold er let at fastslå (DIIS, 2008:Vejen til folkedrab). I kraft af forberedelsen er det således oplagt at begynde på selve **udryddelsen**. I dette stadie vil mange begynde at flygte til geografiske lokaliteter, som betragtes mere sikre (DIIS, 2008:Vejen til folkedrab).

Det sidste stadie er benægtelse. Erfaringer viser at gerningsmændene i folkedrabet har en tendens til at benægter at disse grusomheder eksisteret. **Benægtelse** har negative konsekvenser, da det at man ikke erkender fortidens ugerninger, kan forhindre at man tager ved lære.

Dette kan betyde at man i fremtiden ikke vil have øje for at samfundet bevæger sig i en lignende retning (DIIS, 2008:Vejen til folkedrab).

6. Chirot og McCauleys fire typologier

I dette kapitel vil der blive præsenteret fire typologier af henholdsvis Daniel Chirot og Kurt McCauley. De fire typologier bidrager til en forklaring på folkedrabet i Rwandas opståen.

Der findes nødvendigvis ikke en enkel årsag til folkedrab, men der findes utallige med forskellige udgangspunkter. Nogle teorier forsøger at forklare folkedrab ud fra menneskets egenskaber, andre ud fra cost-benefit analyser og andre noget helt tredje. I dette afsnit vil årsagerne til folkedrab blive beskrevet med udgangs punkt i fire årsager, der ifølge Daniel Chirot og Clark McCauley danner fundamentet for folkedrab.

Frank Chalk og Kurt Jonassohns typologi. Det er i denne rapport Chirot og McCauleys adaption af denne typologi der bliver anvendt:

De fire primære årsager til folkedrab, er som følgende:

1. Bekvemmelighed (convenience)
2. Hævn (revenge)
3. Simpel frygt (simple fear)
4. Frygt for foruening (fear og pollution)

Bekvemmelighed tager udgangspunkt i en vurdering af tab og fordele ved en beslutning. Denne finder bevidst eller ubevidst sted når folkedrab figurerer som en løsning på en konflikt. Eksempelvis kan en vurdering af fordele og ulemper anvendes til at klarlægge en givne gruppes muligheder for gennemførelse af deres planer. Ved gennemførelse af planen, vil der ofte være en modstand fra modparten og derfor risici for tab.

Eksempelvis kan en gruppe med et overtag møde modstand fra en anden gruppe når de med magt/tvang forsøger at realiserer deres politiske, territoriale eller ressourcemæssige hensigter. De kan eventuel bestikke modparten, overtalte dem eller på anden vis, uden brug af vold, få gennemført deres hensigter. Hvis lederne af den anden gruppe mener at prisen for at give efter er større end ved at yde modstand, vil der opstå

en konflikt. Ved vedvarende modstand fra modparten, stiger omkostninger for magthaverne, der forsøger at gennemføre deres planer via tvang. Dette kan i sidste instans føre til en beslutning for den magthavende gruppe, om at anvende masse mord eller massedeportationer, da dette, som omkostningerne stiger, kan vise sig at være løsningen med færrest omkostninger (Chirot & McCauley, 2006: 20).

Bekvemligheden er især relevant i forhold til territoriekontrol, en årsag til konflikt som især prægede kolonitiden. Kolonister, som ønskede kontrol over nyfundet land, stødte ofte på modstand fra de indfødte. Kontinuerlig modstand førte ofte til tilfælde af mord som løsning på konflikter, som eksempelvis i Tasmanien. I Tasmanien sendte engelske kolonister, som løsning på en længerevarende konflikt om retten til landet, aboriginerne til lejre hvor de med tiden døde. Dette gjorde de af flere årsager. Blandt andet bekæmpede aboriginerne kolonisterne, selvom briterne havde overtaget.

Som nævnt ovenfor kan sådan modstand føre til en ny problemstilling, for i dette tilfælde, kolonisterne. Problemstillingen omhandlede valget mellem at ignorere aboriginerne, da de ikke udgjorde nogen militær trussel, eller om man skulle tvinge dem væk, da deres tilstedeværelse bevirkede at jordens værdi mindskedes set i forhold til jordens økonomiske udnyttelse og dens militære strategiske placering (Chirot & McCauley, 2006: 23).

Hævn udøves ofte i forbindelse med at magthaverne har lidt nederlag og søger hævn for at genoprette deres ære. Når magthaverne mister prestige eller ære kan dette også ses som en svaghed, som kan virke som motivation til yderlig at øge modstanden mod magthaverne. På denne måde fungerer hævnakten også som en advarsel til andre eventuelle modstandere om hvad, der kan ske hvis de trodser magthaverne. Hævnen har også det formål for magthaverne at udbrede total underkastelse ved at plante frygt i dem, der ikke vil underkaste sig og generelt fjerne viljen til modstand. Hævn forbindes også med individets følelse af retfærdighed. Viljen til hævn er ikke underlagt en tidsbegrænsning, da menneske har historiske minder og har en tendens til at forklare nuværende situation, med historiske hændelser.

På grund af forsøg på at forstå den nuværende situation ved at se tilbage på forgangne begivenheder, findes der også vilje til hævn for ting, der er sket længe før aktørens egen tid, hvis blot denne kender til det (Chirot & McCauley, 2006: 25-29).

Hævn for at rede ens ære er en akt, der til dels er præventiv, dels er en reaktion på en opfattet uretfærdighed og dels for at give fjender eller potentielle fjender en advarsel. Frygt for egen udslettelse er en af de stærkeste drivkræfter i et folkedrab. Hvis en gruppe på en given størrelse føler dens eksistens er truet, vil den udføre massakrer for at bevare sig selv (Chiro & McCauley, 2006:32).

Simpel frygt har at gøre med den implicitte frygt, der ligger hos en hvilken som helst gruppe. Hos denne gruppe eksisterer der en underliggende frygt for at blive udslettet af modstandere, potentielt modstandere eller grupper med modstridende interesser, så snart muligheden byder sig. Ved tilfælde af simpel frygt er der ofte tale om præventive folkedrab. Det vil sige at magthaverne vælger at udslette de dele af befolkningen, der opfattes som en potentiel trussel. Præventive folkedrab er ikke bundet af kriterierne for de generelle årsager til folkedrab, såsom etnicitet, kultur og religiøse forskelle. Simpel frygt handler grundlæggende om at udslette før man selv bliver udslettet (Chiro & McCauley, 2006:31).

Hermed afsluttes det teoretiske afsnit af rapporten. I de næste og der vil herefter bliver foretaget analyse

7. Durkheims Sociale kendsgerninger og sociale strømninger

For at kaste lys over hvilke mekanismer, der kan få et individ til at deltage i folkekrig, har vi valgt at se på sociologen Émile Durkheims teori omhandlede sociale kendsgerninger og sociale strømninger.

Studiet af **sociale kendsgerninger**, handler om at undersøge de sociale forhold, der i samfundet, som er afgørende for vores følelse, handlinger, reaktioner og så videre.

Når det enkelte individ udfylder sin rolle som ægtefælle, forældre, og samfundsborger, overholdes de forskellige forpligtelser den enkelte har indgået i. Overholdelsen af disse pligter er på forhånd defineret som moralsk eller retslig korrekt i de respektive sociale grupperinger.

Ifølge den enkelte, skyldes disse handlinger ikke at de er en pligt, men snare fordi at de stemmer overens med egne følelser og ønsker. Den enkelte vil i sit indre føle det er deres virkelighed.

Ifølge Durkheim er denne virkelighed ikke objektiv. Dette skyldes at det ikke er den enkelte, der selv har skabt dem, men snarere modtaget dem igennem opdragelse (Durkheim, 1895:47).

Disse handlinger og følelser ligger altså uden for den enkeltes bevidsthed, og besidder derudover en tvingende kraft.

Der er altså tale om nogle strukturer, som udleder forskellige systemer. Disse systemer er uafhængige af den enkelte. Et eksempel på dette er det økonomiske system, som uafhængigt om den enkelte gør brug af systemet, vil det fortsætte med at eksistere.

Et system med sociale strukturer, der er præget af autoritet, er medvirkende til at tvinge individerne ind i et bestemt handlemønster, som de måske ikke vil have fulgt under andre omstændigheder (Andersen & Kaspersen, 2005:75).

Dette system indeholder elementer i form af love, regler, og kodeks med dertilhørende sanktionsmidler, som derved udøver tvang på dette system. Med disse midler tvinges individerne til at udføre handlinger, som i mange tilfælde stemmer overens med deres

egen interesse. Derfor føles det ikke som direkte tvang. Dette skyldes ifølge Durkheim at tvangen er usynlig og umærkelig, men kan alligevel betragtes som tvang (Andersen&Kaspersen, 2005:76). Der er altså tale om en social tvang, hvilket betyder at når individer opfører sig imod den kollektive bevidsthed, risikerer individet udstødelse fra fællesskabet. Derved eksisterer der en indirekte kontrol af almindelig opførsel.

Ifølge Durkheim, er forestillingen om at individers handlinger er styrende for hvordan samfundet fungerer, ukorrekt. Han mener at der er tale om en overindividuel social orden, som er afgørende for individernes handlinger og forestillinger.

Den omtalte overindividuel social orden, bliver også betegnet som social fakta. Det omhandler ting, som eksisterer uden for eller uafhængigt af den enkelte, og som udøver tvang over den (Andersen&Kaspersen, 2005:74). Sociale fakta kan inddeles i materielle og non-materielle fakta. De materielle fakta omhandler de ydre betingelser og kræfter. Det kunne for eksempel være love, kirken, staten og så videre. De nonmaterielle sociale fakta er for eksempel normer, værdier, kollektiv bevidsthed og sociale strømninger. Det er således de sociale fakta, der er afgørende for individets handlinger, følelser, tankegang og så videre.

De nævnte regler og systemer betragtes som sociale kendsgerninger, der er karakteriseret ved en veldefineret organisation. Der er dog også kendsgerninger, som ikke manifesteres på samme måde som nævnt foroven. Disse kendsgerninger har samme objektivitet og indflydelse på individet som de sociale kendsgerninger. Disse kendsgerninger kaldes for **sociale strømninger**, der er spontane og følelsesmæssige udbrud, som ofte opstår i forsamlinger. Disse forsamlinger kan være præget af en stærk entusiasme, vrede, medlidenhed med videre. Strømningerne kommer ude fra og er i stand til at rive individer med mod deres vilje (Durkheim, 1895:50).

De indtryk og følelser man har i forsamlingen, vil ikke være det samme, hvis man havde været alene. Det skyldes at der i forsamlingen er en social indflydelse, som påvirker individerne. Når forsamlingen ikke er der, vil man opleve at de nævnte indtryk og følelser virke fremmede for individet. Først da vil man erkende, at man var underkastet disse følelser i højere grad end man selv vil have fremkaldt dem.

”Således går det til, at individer, der for størstedelen er fuldstændig uskadelige, når de er samlet i flok kan lade sig rive med til grusomme handlinger” (Durkheim, 1895:51).

Hvis man befinder sig uforbeholdent i disse forsamlinger, vil man ikke mærke det pres/tvang, som udøves overfor en. Men hvis man forsøger at gøre modstand imod de kollektive manifestationer, vil de følelser man fornægter, vende sig imod en (Durkheim, 1895:50).

De sociale strømninger er ofte kortvarige, men kan dog overføres på mere varige meningsdannelser, der kontinuerlig fremstår omkring os.

Disse redegørelser af anvendte teorier, vil i de næste kapitler blive sammenholdt med empiri. Igennem analyserne vil der blive udledt en viden præget af en tværfaglighed, som endvidere udmunder i besvarelse af problemformuleringen.

8. Analyse af Stanton's otte stadier

I det følgende vil Gregory Stanton's otte stadier, blive brugt til at se hvilken processer befolkningen i Rwanda har været igennem, som endvidere har været medvirkende i tilskyndelsen af folkedrab.

Kategorisering

Dette er ifølge Stanton det første stadie i udviklingen af folkedrab. Dette skal også betragtes som en forudsætning for det næste stadie, nemlig symbolisering.

Som tidligere nævnt i det historiske afsnit, var belgierne medvirkende til en skarp opdeling af befolkningen i Rwanda. Der blev udviklet en raceteori, som viste sig til at være gunstig for tutsier (Semelin, 2005:26). Tutsierne fik særbehandling i form af uddannelse og arbejde, og derigennem blev der skabt en kløft imellem tutsierne og hutuerne.

Konsekvenserne af denne opdeling var en distance mellem hutuerne og tutsierne. Distancen bestod i at befolkningen blev bevidst omkring ens tilhørsforhold og hvad dette indebar. Dette forhindrede dog ikke tutsierne og hutuerne i at indgå ægteskaber og venskaber, og der var således ikke tale om en fysisk distance imellem grupperne.

Symbolisering

Raceteorien havde skabt en bevidsthed omkring befolkningens tilhørsforhold. Belgierne indførte som forstærkelse af dette et tiltag, som bestod i at alle skulle have et identitetskort, hvorpå der stod hvilket tilhørsforhold befolkningen havde. Med disse identitetskort gjorde man det officielt at tutsierne og hutuerne var to særskilte grupper. Disse identitetskort fungerede som et redskab for afpersonificeringen. De enkelte individer blev ikke længere betragtet som unikke, men som en af "dem". Opfattelse af os og dem blev således forstærket igennem indførelse af kortene.

I starten af koloniseringen, var det hutuerne, som var den mest udsatte gruppe, i forbindelse med en stigende utilfredshed over tutsi-styret, og efter magtskiftet i 1959, blev der startet hadekampagner imod tutsierne. Derved var det tutsierne som var den udsatte gruppe.

Hadekampagnerne blev spredt igennem medierne, samt den politiske sfære (Semelin, 2005:172). Tutsierne blev betragtet som værende ondsindede, djævlige, og blev ofte omtalt som kakerlakker. Valget af dyret kakerlak, var ikke tilfældigt. Hensigten var, at man skulle betragte denne befolkningsgruppe som skadedyr, hvorfor det var en nødvendighed at udrydde dem. Sammenligninger med dyr er meget typisk, og er ofte set i lande hvor folkedrab har fundet sted. Dette er også et led i umenneskeliggørelse, hvilket vil blive berørt i næste afsnit. Symbolisering af tutsierne berøvede dem således deres personlige identitet. Dette var også medvirkende til at nedbryde den enkelte tutsis selvopfattelse som selvstændig og unik (Kuschel & Zand, 2004:61).

Umenneskeliggøre

I forlængelse af symbolisering, kommer umenneskeliggørelse af individerne. I Rwanda er det tydeligt at der har været en sproglig kategoriseringsproces, som havde til formål at stemple de forskellige befolkningsgrupper blev stemplet om enten lavtstående eller højtstående grupper (Kuschel & Zand, 2004:61). I Rwanda blev tutsierne stemplet som lavtstående mennesker og blev, som tidligere nævnt, sammenlignet med dyr. Igennem disse sammenligninger, ignorerede man den enkeltes menneskelige egenskaber. Tutsierne havde derfor, i hutuernes øjne, ikke følelser længere, ingen kærlighed, kun dyriske instinkter. Dette var medvirkende til at mange hutuer ikke udviste sympati overfor tutsierne. Umenneskeliggørelsen af tutsierne, havde en virkningsfuld effekt på mange hutuer i Rwanda. Som nævnt tidligere var der mange hutuer, som var i familie med tutsierne, men dette forhindrede dem dog i at forvolde deres nærmeste skade eller dræbe dem. Det er især i disse situationer at virkningerne af umenneskeliggørelsen kommer til syne.

Umiddelbart vil man tro at umenneskeliggørelsen af en gruppe faciliterer udviklingen af folkedrab. Dog viser erfaring at folkedrab ikke opstår spontant, men snare er planlagt (Semelin, 2005:167). Det er her organisering bliver væsentligt.

Organisering:

I de fleste folkedrab, som har fundet sted, har staten været en vigtig aktør. Her tænkes især på koordineringen og styringen.

Den politiske diskurs omkring tutsierne, var meget negativ. Det at diskursen blev alment gyldig i den politiske sfære, kan have haft en legitimerende effekt. Derudover var medierne som nævnt også en vigtig aktør. Eftersom at de var statsfinansieret blev disse holdninger proklameret via propagandaen og hadekampagner.

Repræsentation af historiske hændelse er utrolig vigtig i forhold til Rwanda. Det skyldes at meget af den propaganda, hadekampagne og retorik, der blev anvendt i den periode var repræsentationer. De fremstillede hutuerne som de gode og tutsier som de onde. Man gjorde brug af smertefulde minder fra en tid hvor tutsierne var de privilegerede, idet at de havde magt og dermed indflydelse.

Man genopliver erindringer om tvangsarbejde, ydmygelse og lignende (Semelin, 2005:25).

Det blev fremstillet således at repræsentationerne handlede om ”os” og ”dem”: ”For at kunne overvinde denne svære tid må vi stå sammen imod dem”. På denne måde kunne man mobilisere befolkningen.

Den berygtede radiostation RTLM medvirkede i høj grad til tilskyndelse af massedrab, igennem deres radioudsendelser. Da 60 procent af Rwandas befolkning var analfabeter, var radioen en eneste reelle mulighed for at opnå information⁴. Men at forklare mobiliseringen af befolkningen alene med RTLM's påvirkning, er ikke tilstrækkeligt. Mobilisering forgik også lokalt. I de forskellige regioner fandtes der lokale autoriteter, såsom personer fra erhvervslivet, religiøse leder, borgermester og lignende, der var vigtige aktører i rekruttering af hutuer. (Semelin, 2005:207). En afrikansk ekspert ved navnet Timothy Longman, har lavet en undersøgelse af to nærliggende distrikter, hvor han undersøgte de nævnte elitors fremtrædende rolle i deres forsøg på at få de lokale borger involveret. De var medvirkende til at opildne en negativ stemning, der blev anvendt trusler for at få befolkningen med og belønnede dem, som havde gjort et godt styk ”arbejde”. Organisering i de forskellige lokalsamfund, skete ved løbende møder på bakkerne, bare og restauranter, organiseret af de lokale autoriter (Semelin, 2005:210).

---

⁴ Se kapitel 3

I forbindelse med organiseringen, blev der derudover importeret dobbelt så mange våben i årene 1993 og 1994 som normalt (Semelin, 2005:173). De store mængder af våben bestod hovedsagligt af macheter. Man forberedte sig således på en konflikt præget af vold.

Polarisering:

Spændingerne mellem de to grupper var voksende, hvilket ifølge Stanton's teori ofte giver anledning til en stigende polarisering. I Rwanda var det især på arbejdsmarkedet at polariseringen kom til syne. Man begyndte at lave arbejdsmæssige tiltag blandt andet indenfor offentlige instanser, for eksempel i politistyrken og skolesystemet. Der blev oprettet kvoter, som dikterede hvor mange tutsier, der procentvis måtte være ansat. Der var dog ikke tale om en seggrations lignede tilstand som Stanton nævner, men snare en øget fysisk distance⁵.

Forberedelse:

Hvornår forberedelsen af folkedrab begyndte, er svært at præcisere. Der har været en international debat omkring dette, hvilket har resulteret i mange forslag. De fleste af forslagene er dog ikke så indlysende som da den første dødsliste der blev udarbejdet i 1992. Personerne, som stod på dødslisten, bestod af tutsiere og moderate hutuere (Semelin,2005:172). Et år senere begyndte man at planlægge forsvars strategier blandt de civile, således at de kunne forsvar sig selv (Semelin,2005:178). Fortalere af denne strategi var blandt andet den tidligere præsident Habyarimana (Semelin,2005:172).

Da Habyarimana blev dræbt den 6. april 1994, gik der ikke længe før der blev sat vejspærringer op, for at kontrollere de passerendes tilhørsforhold. Ved disse vejspærringer stod folk fra Interahamwe-militsen, som slog de identificerede tutsier ihjel. Der var grupper af hutu-ekstremister, som patruljeret rundt i de forskellige landsbyer for at gøre deres "arbejde".

I denne periode gik radiostationen RTLM til yderligheder i deres aggressive budskab. Derudover fungerede radiostationen som en vejleder for hutuerne, i hvor tutsierne opholdte sig.

---

⁵ Se kapitel 5

Udryddelsen:

Der har således været en optrapning af forberedelsen til folkedrabet. Umiddelbart efter præsident Habyarimana blev dræbt, brød folkedrabet ud og 48 timer senere rykkede RPF ind i Rwanda. Her var både regeringstropperne og civilbefolkningen aktive deltager. Da udryddelsen brød ud var der en del tutsier, som forsøgte at flygte. Dette var dog ikke uden komplikationer, blandt andet på grund af de vejspærringer, der var blevet etableret kun en time efter Habyarimanas død (Semelin, 2005: 206).

Kirken blev betragtet som et sikker sted og derfor var der mange, og der var derfor mange der henvendte sig her for at skjule sig. Der var andre flere steder hvor tutsierne skjulte sig. I Rwanda var der en mindre gruppe muslimer, der kunne de identificere sig med tutsierne idet de selv var en udsat minoritet. De begyndte således at hjælpe dem ved at skjule dem. På trods af diverse hjælpeindsatser, forhindrede det ikke gerningsmændene i at dræbe tutsier, som skjulte sig de nævnte steder.

Benægtelse:

I Rwanda har man erkendt denne tragedie. Konsekvenserne har været store, større end samfundets har kapacitet til at håndterer. Her tænkes især på retssystemet. Eftersom at gerningsmændene består af en stor del af befolkningen i Rwanda, er fængslerne overbefolket. Man har vurderet at alle retssagerne mod gerningsmændene først vil være ovre om 100 år. Man har derfor i lokalsamfundene fundet et alternativt som kaldes Gacaca. Det er en traditionel domstol, hvor dommeren vælges af befolkningen i det respektive lokalsamfund. Man har således fængslede og straffet de skyldige, som stilles for retten og lignede. Dette kan betragtes som en erkendelse af folkedrabets eksistens. Ifølge Stanton kan denne erkendelse forhindre at lignede situationer vil opstå, idet at man har taget ved lærer.

Efter at have arbejdet med Stanton's otte stadier er det tydeligt, at der både er psykologiske, politologiske og sociologiske faktorer, som er medvirkende til udvikling af folkedrab.

For tutsiernes vedkommende har der fundet psykologiske processer sted, som har manifesteret sig i at nedbryde deres selvopfattelse, og dermed blevet gjort til ofre. Derudover har hutuerne også været igennem forskellige processer således at de udviklet en narcissistisk og hævngherrig adfærd, som endvidere har resulteret i en manglende sympati, som muliggjorde at de kunne dræbe bekendte og familiemedlemmer.

Derudover er det tydeligt at den politiske sfære også har haft en afgørende betydning i forbindelse med folkedrabet. Igennem den politiske arena legitimerede man den negative diskurs og spredte den igennem statsejet medier.

9. Analyse af Chirot og McCauleys fire typologier

Chirot og McCauley bidrager med deres teorier ved at supplere blandt andet gruppesociologiske teorier med interesse konflikter. Der var interessekonflikter i Rwanda, blandt andet i forhold til magtfordeling og ideologiske hensyn. Disse interessekonflikter ses i forhold til folkedrab som en kulmination på konflikter, det ikke har været muligt at finde en fredelig løsning på. Foruden interessekonflikterne var det også hutuerne og tutsiernes indbyrdes historie sammen og hutuernes tolkning af historien, men en opfattelse af tutsierne som undertrykkere. Den opfattelse præger motivet for ønsket om hævn og retfærdighed.

En af Chirot og McCauleys teorier er at folkedrab grundlæggende er et resultat af en gruppes opfattelse af, at den eneste løsning på en konflikt er udryddelsen af modparten. Det er problematisk at argumentere mod en påstand, der er rodfastet i en gruppes opfattelse. For at bevise sandfærdigheden i dette, må man nødvendigvis kende den enkelte gruppes tanker, hvilket ikke i denne sammenhæng har været muligt.

Som nævnt i det historiske afsnit havde en del hutu-grupper, heriblandt Akazu-klanen, af forskellige årsager ikke interesse i at indgå et forlig der tilgodeså tutsierne. Dette forlig ville for Akazu klanen betyde en omfordeling af magten. Akazu klanen ville således skulle dele magten med tutsier, som de i forvejen ikke anså for deres lige som mennesker. En anden gruppe der ville blive berørt af tutsiernes indtræden i regeringen var gruppen Hutu-power. Hutu-power var imod tutsiernes indtræden i regeringen på grund af deres opfattelse af tutsier som skadedyr der udgjorde en trussel for det Rwandanesiske samfund.

Set i lyset af disse to magtfulde gruppers interesse i at tutsierne ikke fik en mere fremtræden rolle i det rwandaneiske samfund kan det udledes at faren for at miste magt kan have været en medvirkende katalysator til folkedrabet, da de magtfulde grupper ikke så nogen anden måde hvorpå de stadig kunne besidde samme indflydelse..

Ifølge Chalk og Jonnasohns typologi er bekvemmelighed, Hævn, Simpel fryg og frygt for forurening alle, eller nogle af, de faktorer der indgår ved opståelsen af folkedrab.

Set i forhold til Rwanda har bekvemmelighed muligvis været en faktor i forhold til beslutningen om mord som den mest effektive løsning på flere konflikter⁶.

Bekvemmeligheden er aktuelt i denne sammenhæng, fordi folkedrabet i Rwanda opfylder de kriterier Chalk og Jonnasohn nævner. Blandt andet, indgik der konkurrerende parter, hvoraf den ene part, Hutu-eliten, havde en magtmæssig fordel. Dertil kom at der ikke var mulighed for at bestikke den konkurrerende part, tutsierne. Udslettelse kan være blevet betragtet som en oplagt løsning på konflikten, da tutsier var en minoritet der ikke udgjorde nogen reel trussel i betragtning af deres midler og kapabilitet til at gøre modstand. Men da RPF med succes begyndte at bekæmpe hutuerne i tiden efter folkedrabets udbrud, var omkostningerne for at gennemføre en fuldstændig udryddelse af tutsierne for høj. Dette gjorde sig blandt andet gældende i forhold til kategorien om *bekvemmeligheds*. Det kan her fremhæves at Habyarimana forsøgte at etablere en fredsaftale der tilgodeså tutsierne. I modsætning til Habyarimana ønskede gruppen Hutu-power ikke at indgå et kompromis der tilgodeså tutsierne, på trods af tab af hutuer i forbindelse med konflikterne op til fredsmæglingerne. I forhold til kategorien bekvemmelighed, var omkostningerne for tutsiernes eksistens og tilbagevenden til Rwanda, for høj for gruppen Hutu-power.

I følge Chalk og Jonnasohn er *hævn* som motivation ikke kun begrænset til den umiddelbare hævn, men også til hævn for hændelser der er sket længe før aktørernes levetid. I Rwandas tilfælde kan hævn have været en motiverende faktor da tutsiernes i løbet af hadekampagnerne blev beskrevet som herskere over hutuerne gennem historien. Den opfattelse af tutsierne som herskere har eksisteret siden hutuer og tutsier blev opdelt i to befolkningsgrupper. Som nævnt i Chalk og Jonnasohns typologi om hævn, forbindes hævn også med følelsen af retfærdighed. Det var generelt anerkendt at tutsierne oprindeligt kom fra øst Afrika⁷, hvilket der blev sat fokus på under folkedrabet, hvor de blev kategoriseret som invandre. Radio station RTLM opfordrede sågar hutuer til at smide tutsierne i Kaegera floden som fører til Etiopien, hvor tutsierne menes oprindeligt at stamme fra. Ved at betragte tutsierne som indvandrere og

---

⁶ Se kapitel 6

⁷ Se kapitel 3

uberettigede herskere, kunne hutuerne fralægge sig ansvaret, ved at "lade retfærdigheden ske fyldest", tage deres land tilbage og, som ret var, at hævne sig overfor dem der engang var deres herskere.

Hævnen blev også anvendt præventivt, idet at Akazu klanen ville udslette tutsierne for at undgå at de via en fredsaftale ville fratage dem deres magt. Denne opfattelse kan kædes sammen med Chalk og Jonassohns typologi om *simpel frygt*. Ifølge Chalk og Jonassohn vil konkurrerende grupper bærer på en konstant underliggende frygt for at ens modstander hvis de får chancen, vil udslette sin den konkurrerende gruppe. Simpel frygt kan i konflikten i Rwanda ses som værende benyttet præventivt, da Akazu klanen kunne have fjernet eller reduceret en potentiel trussel blot de fleste af tutsierne var blevet udryddet.

10. Analyse af Durkheims sociale kendsgerninger og sociale strømninger

I det følgende afsnit vil der på baggrund af kapitel 7 blive foretaget en analyse af de sociale kendsgerninger og sociale strømninger, der var medvirkende til at gøre folkedrabet i Rwanda så effektivt.

De første hadekampagner mod tutsierne blev startet af landets daværende præsident Grégoire Kayibanda i starten af 1960'erne, i et forsøg på at fjerne fokus fra landets kritiske tilstand og hans ringe lederevner. Men da Grégoire Kayibanda 12 år senere mistede magten ved et militærkup, stoppede hutuernes negative holdning overfor tutsierne ikke. Angrebene fra RPF vækkede en frygt hos hutuerne for at tutsierne igen skulle komme til magten og gøre hutu-folket til deres slaver⁸, som tidligere.

Som nævnt i kapitel 3, havde radioen stor indflydelse på udviklingen under folkedrabet, men også før spillede radiostationen RTLM en stor rolle.

Fra RTLM gik i luften i 1993 og frem til folkedrabets start i april 1994 blev, der sendt en tutsi-kritisk udsendelse på daglig basis rettet imod de unge hutere og med tiden fik indholdet af udsendelserne en tydeligere underlæggende tone af had. Med andre ord, havde hutuerne oplevet en konstant negative påvirkning fra medierne og sat i et forløb på over 40år.

Gruppe mentalitet:

Ved at skabe en generel holdning af utilfredshed og had imod tutsierne og efterfølgende arrangere demonstrationer, blev det muligt for hutu-eliten at udnytte de stærke strømninger af vrede i befolkningen, til at skabe en gruppementalitet, som kunne bruges i hutu-elitens stræben efter udryddelsen af tutsierne.

Ifølge Durkheim, har de stærke strømninger af entusiasme, vrede og medlidenhed som opstår i en forsamling, ikke nogen enkelt bevidsthed. Det kommer til hver af os udefra og er i stand til at rive os med mod vores vilje. Det er en mulighed at et individ, som

---

⁸ Se kapitel 3

uforbeholdent giver sig hen til disse følelser ikke fornemmer det pres, der øves imod det. Dog viser presset sig så snart individet forsøger at stritte imod. Hvis et individ forsøger at sætte sig imod en af disse kollektive manifestationer, vil de følelser, der fornægtes, vende sig imod individet. Vi ligger altså under for en illusion, som får os til at tro vi selv har udviklet det, der pålægges os udefra (Durkheim, 1895:50).

Et klassisk eksempel på overstående er en så simpel ting som vores beklædning. Hver dag ifører mennesker sig tøj inden de bevæger sig ud af døren. Dette er ikke noget der er en fastskreven regel, men er et kollektivs manifest. Hvis et individ vælger at tage en bluse omvendt på, eller undlader at tage bukser på, på arbejde, vil det blive dømt i forhold til de kollektive normer, der er gældende på trods af at disse regler ikke er blevet vedtaget af nogen.

På samme måde kan disse kollektive manifestationer overføres til folkedrabet i Rwanda.

Et tydeligt eksempel på sociale strømninger i Rwanda var Interahamwe. Gruppens medlemmer søgte blandt andet et fællesskab og da de første medlemmer af gruppen meldte sig, var det på baggrund af had til tutsierne. Da de sociale strømninger i gruppen allerede fra starten var hadet til tutsierne, tilskrev de nye medlemmer sig hurtigt samme holdning. Der er her tale om en kollektiv bevidsthed, som er afgørende for individets handlinger. Denne kollektive bevidsthed indeholder normer, traditioner og værdier, som falder under kategorien non-matrielle sociale fakta.

De handlinger gruppen efterfølgende udførte virkede derfor hverken moralsk forkasteligt eller uetisk, da det var ”normalt” i deres fællesskab og var en del af de sociale strømninger. De samme strømninger florerede også blandt størstedelen af hutuerne, der ikke var medlemmer af Interahamwe eller lignende grupper, da det var blevet en social norm gennem årtiers hadekampanjer, at nære et had til tutsierne. Der blev ligeledes set ned på de moderate hutuer, da disse ikke havde ladet sig rive med af de sociale strømninger. Dette had til tutsierne startede ikke fra dag til dag, men var noget, der var opbygget gennem generationer, eller som Durkheim udtrykker det:

”Den beboelsesform, der pålægges os, er ikke andet end den måde, hvorpå alle mennesker omkring os og, delvis også, tidligere generationer har vænnet sig til at konstruere huse.” (Durkheim, 1895: 56)

Denne metafor afspejler hvordan hadet til tutsierne har været en del af hutuernes dagligdag. Fra denne dagligdag med had og foragt og til folkedrab kan afstanden dog virke stor, men via en tilstrækkelig stærk stemning kan situationen eskalere. Som det fremgår i kapitel 3, var folkedrabet ikke noget der startede fra dag til dag, men var en udvikling over længere tid. Durkheim beskriver en sådan udvikling således:

”Hvis alle hjerter vibrerer enstemmigt, skyldes det ikke en spontan og forudetableret overensstemmelse; men at én og samme kraft bevæger dem i samme retning. Hver enkelt rives med af alle de andre.” (Durkheim, 1895: 56)

Via den stemning, der blev skabt ved brug af hade-kampagnerne, eskalerede de sociale strømninger til det punkt hvor hutuerne var klar til at tage sig af det ”skadedyrsproblem” tutsierne blev betegnet som. De sociale strømninger blandt hutuerne i Rwanda har været så stærke, at det har været muligt at starte et folkedrab uden en egentlig leder eller en ordre til at dræbe udover de opfordringer, der er blevet overleveret igennem diverse medier. Durkheim skriver følgende vedrørende gruppens påvirkning af individet:

”[...] Således går det til, at individer, der for størstedelen er fuldstændig uskadelige, når de er samlet i folk, kan lade sig rive med til grusomme handlinger.” (Durkheim, 1895: 50-51)

Hutuerne har altså været påvirket af såvel sociale strømninger som påvirkninger fra gruppen i form af andre hutuer hvilket betyder at de handlinger, der skete i Rwanda ikke var tilfælde, men var resultatet af en lang række forskellige faktorer, blandt andet flere sociale.

11. FN's folkedrabskonvention

I dette afsnit vil indholdet af FN's folkedrabskonvention blive gennemgået. Der vil blive redegjort for hvem, der kan være ofre for folkedrab og hvilke handlinger, der kvalificeres som forsøg på folkedrab.

FN's folkedrabskonvention blev underskrevet d. 9. december 1948 som reaktion på nazisternes udryddelse af jøder under Anden Verdenskrig. Målet var at forhindre fremtidig forfølgelse af personer og grupper, baseret på deres religion, kultur eller oprindelse.

FN definerer i folkedrabskonventionen fire grupper, der kan være ofre for folkedrab: Nationale, etniske, racemæssige og religiøse grupper.

Nationale grupper er en gruppe af mennesker, der har samme nationale oprindelse.

Etniske grupper er individer, der har samme sprog, kulturelle baggrund, og fælles traditioner. Grupper, der defineres ud fra deres race kaldes racemæssige grupper, og består af mennesker med fælles genetisk tilhørsforhold, hvorfor de ofte har fælles fysiske karakteristika. Til sidst udgør religiøse grupper individer, der alle deler en fælles religiøs overbevisning (Udenrigsministeriet, folkedrabskonventionen). Denne klassificering af minoriteter, der kunne være udsat for folkedrab, betyder dog ikke at udryddelse af andre grupper ikke er mod folkedrabskonventionen. Disse vil dog oftest blive kvalificeret som "forbrydelser mod menneskeheden" (Dansk Institut for Internationale Studier, folkedrabskonventionen).

Folkekrabskonventionen beskriver også hvilke handlinger, der forstås ved folkekrab. I artikel II i folkekrabskonventionen finder man fem forskellige definitioner på handlinger, der kan klassificeres som folkekrab. Disse indbefatter drab, fysiske og psykiske skader, forringelse af en gruppes levevilkår med formål at eliminere den, at forhindre reproduktion indenfor en gruppe og ved at flytte den yngste generation fra en gruppe til en anden.

Det er ikke blot udførelsen af disse handlinger, der er strafbare. Ifølge folkekrabskonventionens artikel III er også planlægning og tilskyndelse til folkekrab strafbart (Udenrigsministeriet, folkekrabskonventionen).

12. FN's indblanding i humanitære katastrofer

I dette afsnit vil FN's muligheder for indblanding i humanitære katastrofer, blive gennemgået på baggrund af folkekrigskonventionen og Dansk Udenrigspolitisk Instituts rapport om humanitær intervention.

Doktriner om humanitær intervention er forbundet med ”natural law” og tidlig international lov. Ideerne til international lov stammer fra Hugo Grotius, som var den første til at danne teorier for hvornår en stat må gribe ind overfor en anden stat. Han mente at en krig var lovlig og retfærdig, hvis der var tale om undertrykkelse og tyranni. Hvis et undertrykt folk anmodede om assistance til at vælte deres undertrykker, var staten berettigede til at yde deres støtte og gå ud over staters suverænitet (DUPI, 1999:11)

Mange lande har et vist forbehold overfor indsats i konflikter, hvor forholdene er uklare, de økonomiske og menneskelige omkostninger risikerer at blive store og operationen risikere at blive langtrukken. Dette skyldes at det vil være svært for disse lande at finde politisk støtte i blandt dets borgere.

Dertil kommer at medlemslandene stiller sig uvillige overfor at skulle bringe egne soldaters liv i fare, for at løse en konflikt, der ofte foregår i et geografisk og kulturelt fjernt område. Hvis en militæroperation i et sådant område koster et lands soldater livet, vil det være svært for staten at bevare støtten til deltagelse i denne konflikt. Et indsatsland vil derfor risikere at skulle trække sine soldater ud af konfliktzonen, hvilket vil betyde at de penge og ikke mindst de menneskeliv, der er blevet sat ind på at løse konflikte, ikke vil have gjort nogen forskel. (DUPI, 1999:37)

Vælger FN at sætte ind med fredsbevarende styrker eller forsøg på fredsmægling, trækker løsningen på konflikten ofte ud, hvilket som regel fører til utålmodighed blandt indsatslandenes borgere. Ønskes der vedvarende opbakning fra indsatslandenes indbyggere, kan det vise sig fordelagtigt at sætte militærstyrker ind fra begyndelsen og direkte bekæmpe den ene af konfliktens parter. Dette kan dog skabe problemer i forhold til staternes selvstændighed, som FN nødtigt vil kompromittere. Det bliver derfor ofte valgt, den modsatte mulighed: Slet ikke at reagere. Det er dog sjældent at FN fører en fuldstændig ”non-intervention” politik, da det er svært at forsvare, ikke at sætte ind overfor folkekrig og andre konflikter, der ikke bare er et åbenlyst brud på

menneskerettigheds- og folkedrabskonventionen, men også ofte går ud over de civile indbyggere. (DUPI, 1999:37) Vælger FN ikke at sætte ind overfor en konflikt, er det muligt for FN's medlemslande at udtrykke sig kritisk, fordømme en anden stats "indenrigspolitiske konflikter", at indfører sanktioner eller at tilbyde humanitær nødhjælp. (DUPI, 1999:56) Denne nødhjælp skal dog uddeles diskriminationsløst på tværs af de stridende parter og skal have form i henhold til Røde Kors' formål. (DUPI, 1999:48).

FN's fredsresolution er også med til at begrænse FN's muligheder for indsats. Ifølge denne kan en humanitær katastrofe meget vel være en trussel mod freden. For at freden ikke brydes og der ikke udføres krigshandlinger, har FN kun autorisation til at gøre brug af ikke-voldelige midler. Brydes freden er det kun FN's sikkerhedsråd, der kan udstede tilladelse til at anvende militær magt (DUPI, 1999:61). Intern uenighed i FN og FN's sikkerhedsråd om hvad, der udgør en trussel for verdensfreden og for menneskerettighederne, kan også være med til at forhindre en fælles front overfor humanitære katastrofer. Dertil kommer at der ofte er uenighed om hvorvidt en stats selvstændighed kan kompromitteres. (DUPI, 1999:39)

I FN's charter fra 1945 blev muligheden for humanitær intervention formindsket, i det at FN chartren begrænsede retten til at bruge militær styrke mod andre stater. I følge FN chartren må en stat kun anvende legalt militær styrke overfor en anden stat når:

1. Der er tale om selvforsvar mod en aggressor, eller hvis en anden stat hjælper den angrebne mod en aggressor(Artikel 51).
2. Der kan gives mandat til brugen af militær kraft af FN's sikkerhedsråd i tilfælde af trusler mod den internationale fred eller hvis der foretages en aggressiv handling (Kapitel VIII, Artikel 39 og 42 i FN Charter) (DUPI, 1999:12). FN holder dog aldrig denne selvstændighed mere hellig end individets eller befolkningsgruppers rettigheder. Dertil kommer at intra-stats konflikter er et internationalt problem, der altid vil involvere udenforstående stater, da resten af verden bliver nødt til at håndtere de mennesker, der flygter som resultat af konflikten (DUPI, 1999:39). Dertil kommer at FN i dag oftest ser brud på menneskerettighederne som værende en trussel mod verdensfreden; det værende om disse er blevet udført af en stat, en politisk gruppe eller en milits. Som resultat heraf, er der blevet oprettet en international domstol. Beskyttelse af menneskerettighederne er altså en sag, der har udviklet sig til at blive de enkelte stater og det internationale samfunds fælles ansvar, selvom det som hovedregel er op til

de enkelte stater at stille personer, der er skyldige i forbrydelser mod menneskerettighederne til ansvar. Fejler staterne heri kan det internationale samfund, altså FN, gribe ind (DUPI, 1999:56).

13. Rwanda og FN

I det følgende vil der, på baggrund af kapitlet 11 og 12 blive analyseret på hvorvidt FN havde mulighed for at sætte ind overfor konflikten i Rwanda. Dertil vil der blive reflekteret over hvorvidt FN gjorde nok i forhold til at forsvare menneskerettighederne og opretholde folkedrabskonventionen.

Som nævnt ovenfor inkluderer FN's folkedrabskonvention fire mulige grupper, der er de primære ofre for folkedrab. Folkedrabet i Rwanda skiller sig ud fra andre folkedrab idet, hutuerne og tutsierne alle tilhører samme nationale, religiøse, etniske og for så vidt også racemæssige gruppe. Man kan argumentere for at hutuer og tutsier tilhører hver deres racemæssige gruppe, da de i 1933 blev delt op på baggrund af deres fysiske fremtoning, og derved også på sammensætningen af individets arvelige fysiske træk. I dag har hutuer og tutsier dog giftet sig og stiftet familie på tværs af disse grupper, i en sådan grad at det er meget vanskeligt at identificere en hutu fra en tutsi på baggrund af deres udseende. Der vil derfor også kunne argumenteres for at man slet ikke kan skille hutuer og tutsier ad i nogen af de fire grupper FN's folkedrabskonvention omtaler.

Det kan altså argumenteres for at konflikten i Rwanda ikke nødvendigvis var et "traditionelt" folkedrab. Man kan dog ikke komme uden om at der er tale om forfølgelse af en minoritet. Ifølge folkedrabskonventionen kan handlinger som forsøg på at tilføje en befolkningsgruppe fysisk og psykisk skade kategoriseres som folkedrab. Uanset hutuer og tutsiers gruppemæssige tilhørsforhold eller mangel på samme, er der altså træk ved konflikten i Rwanda, der umiskendelig kendetegner folkedrab. Ifølge Dansk Udenrigspolitisk Institut, vil man i sådanne konflikter, hvor der er tale om forsøg på at udrydde en bestemt befolkningsgruppe, der dog ikke tilhører en af de fire fra folkedrabskonventionen, være tale om "forbrydelser mod menneskeheden", frem for folkedrab (DIIS, 2008: Folkedrabskonventionen). Samme institut skriver endvidere også i sin rapport om humanitær intervention, at sådanne forbrydelser vedrører hele det internationale samfund (DUPI, 1999:56). Konflikten i Rwanda vil altså under alle omstændigheder vedrøre FN, hvis ikke fordi FN havde været villig til at kategorisere

den som et folkedrab, så fordi der som minimum har været tale om grove forbrydelser mod menneskerettighederne, nærmere bestemt Artikel 3 som lyder:

"Enhver har ret til liv, frihed og personlig sikkerhed." og Artikel 5

"Ingen må underkastes tortur eller grusom, umenneskelig eller vanærende behandling eller straf." (Forenede Nationers informationskontor for de nordiske lande, folkedrabskonventionen)

FN kunne, ved at bruge folkedrabs- og menneskerettighedskonventionen, have forhindret, eller formindsket tabet af menneskeliv i Rwanda, i løbet af de 100 dage folkedrabet varede. FN har dog haft grund til at have forbehold overfor intervention i Rwanda. Det er nødvendigt for FN, nærmere bestemt FN's sikkerhedsråd, at sætte sig grundigt ind i forholdene i et land med interne konflikter. Sætter FN ind overfor den "forkerte" part i konflikten, kan det hurtigt gå ud over troværdigheden og påvirke FN's mulighed for at hjælpe i fremtidige konflikter. Dette kan skyldes at medlemslandene formenligt vil stille sig kritiske overfor at sætte soldater ind i en konflikt, hvis der er risiko for at det er den forkerte deltager i konflikten der bliver støttet og FN ikke ville være troværdig som neutral aktør i fremtidige konflikter.

Dertil kommer bureaukratiet, der hører med til at sende soldater ind i en konflikt.

Konflikten i Rwanda varede som førnævnt kun 100 dage, hvilket ikke efterlod FN meget tid til at behandle og vedtage mobiliseringen af en indsatsstyrke. Den bureaukratiske proces kunne dog være sat i gang, før selve folkedrabet brød ud. I tiden op til folkedrabet gav general Romeo Dallaire, den civile chef for FN's fredsbevarende operationer, Kofi Annan, besked om den forestående konflikt. Var denne advarsel blevet taget til efterretning, kunne FN muligvis have nået at afværge en humanitær katastrofe, hvis ikke fuldstændigt at forebygge den (Mennecke&Moltke, 2004:14).

Der er ovenfor blevet beskrevet hvordan et FN medlemsland, hvis FN har valgt at holde sig udenfor en sag, stadig har muligheden for at udtrykke sig kritisk overfor en anden stats indenrigspolitiske konflikter. Dette kunne dog have været mere eller mindre nyttesløst i Rwandas tilfælde. Det var ganske vist elitære hutuer, med indflydelse i regeringen, der organiserede folkedrabet, men idet konflikten brød ud, var det hovedsageligt civile hutuer, der stod for nedslagtningen. Dette gjorde at regeringen har haft mulighed for at stille sig mere eller mindre ansvarsløse overfor voldshandlingerne.

Da konflikten i Rwanda brød ud, havde FN altså fokus mange andre steder, og havde allerede styrker udstationeret. Dette kan have bevirket at FN sikkerhedsråd har været tilbøjelige til ikke at gribe ind i konflikten i Rwanda, som de anså for at være en borgerkrig. RPF's hurtige reaktion på konflikten kan have været med til at forurene opfattelsen af forfølgelsen af tutsierne som et folkedrab.

I 1994 havde FN allerede indsatsstyrker tilstede i Bosnien. Dette folkedrab opslugte store økonomiske og militære ressourcer. Et andet aspekt, der kan spille ind på FN's beredvillighed er de økonomiske konsekvenser, der medfølger ved at have tropper udstationeret i et land. Dertil kom at Nelson Mandela blev valgt som Sydafrikas første sorte præsident d. 10. maj 1994 (United Nations, 2008:Apartheid). Dette var Sydafrikas første virkeligt demokratiske valg, hvorfor det også havde FN's bevågenhed. Viljen til at træde ind i et afrikansk land hvor der har været problemer igennem det sidste århundrede, kan desuden meget vel være mindsket i forhold til viljen til at gribe ind i et land, der historisk set ikke er kendt som et konfliktområde. Konflikten i Rwanda er i den sammenhæng mere "almindelig" hvilket muligvis har affødt en afventende holdning til indgriben fra FN's side, da Rwanda før selv har kunnet løse deres interne konflikter.

Konflikten i Rwanda kan ud fra FN's egne definitioner kategoriseres som et folkedrab, da der er tale om en gruppes forsøge på at udslette en anden. Hvorvidt man kan definere konflikten som værende mellem "racemæssige" grupper, kan være svær at sige, da opdelingen mellem hutuer og tutsier blev kunstigt indført af belgierne (se kapitel 3.) og disse to grupper siden har giftet sig og fået børn på tværs af denne opdeling.

FN ville ved at have defineret konflikten i Rwanda som et folkedrab – og derved en humanitær katastrofe – kunne have retfærdiggjort yderlige indgriben i situationen, end den der blev foretaget. Dette ville dog ikke have været uproblematisk, da medlemslandene har været nødsaget til at tage højde for indenrigspolitiske forhold. Det har også været et prioriteringsspørgsmål, da FN i samtiden var indblandet i flere forskellige konflikter blandt andet Bosnien. Dertil kommer at bureaukratiet i FN kan have været med til at forsinke en beslutning angående indblanding i Rwanda.

14. Konklusion

En af de stærkeste motivationer for hutuernes folkedrab på tutsierne var hævn over tidligere tiders diskriminering. Hævn er ifølge Chirot og McCauley en af de fire grundelementer for et folkedrab.

De historiske fakta omkring Rwandas stemmer overens med at hævn kan have været en af de udløsende faktorer. Gruppementalitet kan også have været en faktor og have været med til at videre fabrikere den tutsi-fjendske fortolkning af Rwandas historie og være med til at udløse folkedrabet i Rwanda. Bekvemmelighed er relevant i forhold til en opvejning af fordele og ulemper ved beslutninger. Den er desforuden anvendelig til at give en mulig forklaring på Akazus ageren.

Chirot og McCauleys teorier forklarer kun delvist årsagen til folkedrabet, samt hvad der kunne have været medvirkende til udløsningen. Rwanda's historie har også været afgørende for udviklingen af folkedrabet i 1994. I forbindelse med Rwandas historie har kolonimagten spillede en betydelig rolle, idet at de har været medvirkende til en kunstig socialkonstruktion med hensyn til etnicitet. Denne konstruktion har haft katastrofale konsekvenser for befolkningen i Rwanda, da den har været medvirkende til at skabe en stor kløft i befolkningen. Den voksende kløft imellem de to grupper, skyldes at de igennem de historiske hændelser har været igennem sociologiske og psykologiske processer, der med tiden har ændret deres mentale tilstand. De sociologiske processer ændre ifølge Durkheim befolkningens selvbevidsthed og kan derved få individet til at føle sig over- eller underlegent. Dette har været medvirkende til dannelser af forsamlinger præget af vrede, og en følelse af at være udsat for uretfærdigheder.

Udover at befolkningen har været igennem de nævnte sociologiske processer, har de også været påvirket af psykologiske faktorer. Her tænkes på virkningerne af symboliseringen og umenneskeliggørelse, hvilket er relevant i forhold til forklaringen på hvordan hutuerne ubevidst blev mentalt forberedt til at skulle udføre folkedrabet.

For så vidt spørgsmålet om hvorvidt Rwanda er et folkedrab, er de handlinger der blev udført inkluderet i FN's Folkedrabskonventions definition af et folkedrab. Man kan ikke uforbeholdent kalde hutuerne og tutsierne selvstændige racer, men det er trods alt pga. deres genetiske arv at de blev forfulgt. Derfor kan det forsvares at kalde konflikten i Rwanda for et folkedrab, og hvis ikke et folkedrab, så en forbrydelse mod

menneskerettighederne. Derfor kan det vække undren at FN ikke trådte ind, og deeskaleres konflikten.

Ved hjælp af analysen er der fundet frem til at det manglende initiativ til at træde ind i Rwanda blandt andet, var et spørgsmål om prioritering, da FN på dette tidspunkt allerede var involveret i flere konflikter. Derudover har bureaukratiet i FN været med til at forsinke en beslutning angående indblanding i Rwanda. Til sidst er det nødvendigt at FN kan vide sig nogenlunde sikre på hvilken type konflikter de træder ind i, da de ellers kan miste deres autoritet og dermed deres mulighed for at yde humanitær intervention.

15. Litteraturliste

Primær litteratur

- Andersen, Heine & Kaspersen, Lars Bo, 2005, ”Klassisk og moderne samfunds teori”, Hans Reitzels forlag, Danmark
- Chirot, Daniel & McCauley, Clark, 2006, ”Why Not Kill Them All? The logic and Prevention of Mass Political Murder.”, Princeton University Press, Princeton, New Jersey.
- Danish Institute of International Affairs, 1999, ”Humanitarian Intervention; Legal and Political Aspects”, Gullanders Bogtrykkeri a-s, Skern.
- Durkheim, Èmile, 1895, ”Den sociologiske metodes regler”, København, Hans Reitzels Forlag, Danmark, 2000.
- Højberg, Lars & Olsen, Poul Bitsch (red.), 2004, ”Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne – På tværs af fagkulturer og paradigmer”, Roskilde Universitetsforlag, Frederiksberg C, Danmark
- Göçek, Fatma Müge, 2006: Reading Genocide: “Turkish Historiography on the Armenian Deportations and Massacres of 1915”, Gershomi, Israel & Singer, Amy & Erdem, Y. Hakan red., “Middle East Historiographies – Narrating the Twentieth Century”, University of Washington Press, Seattle
- Kuschel, Rolf & Zand, Faezeh, 2004, ”Ondskabens psykologi – socialpsykologiske essays”, Frydenlund, København K, Danmark
- Kyrø, Øjvind, 2004, ”Godmorgen, Rwanda er i begyndt at arbejde? Håndbogen i folkemord”, Lindhardt og Ringhof, Danmark.
- Mennecke, Mette & Moltke, Elisabeth, 2004, ”I skyggen af et folkedrab – Rwanda 10 år senere”, Dansk Institut for Internationale Studier, København, Danmark
- Olsen, Poul Bitsch & Pedersen, Kaare, 2003, “Problemorienteret projektarbejde – en værktøjsbog“, Roskilde Universitetsforlag, Frederiksberg C, Danmark.
- Semelin, Jacques, 2005, ”Purify and Destroy: The Political of Massacre and Genocide”, Hurst & Company, London, England.

Internetsider

- www.amnesty.org, Amnesty International, 1 Easton Street, London, England.
  - http://www.amnesty.org/en/alfresco_asset/642c1fbf-a395-11dc-9d08-f145a8145d2b/afr470072004en.html 8. januar 2008, kl. 10:50
- www.cia.gov, Central intelligence Agency, Washington, D.C. 20505, Amerika.
- www.folkedrab.dk, DIIS - Dansk Institut for Internationale Studier,
- Afdeling for Holocaust- og Folkedrabsstudier, Strandgade 56, 1401 København K, Danmark
  - Folkedrabskonvention,
    - <http://www.folkedrab.dk/folkedrab/folkedrabskonvention/> d. 2. januar 2008 kl. 10:48
  - Kolonitid,
    - <http://www.folkedrab.dk/folkedrabene/rwanda/baggrund/kolonitid/> d. 2. januar 2008 kl. 10:57
  - Revolution,
    - <http://www.folkedrab.dk/folkedrabene/rwanda/baggrund/revolution/> d. 2. januar 2008 kl. 10:57
  - Selvstændighed,
    - <http://www.folkedrab.dk/folkedrabene/rwanda/baggrund/selvstaendighed/> d. 2. januar 2008 kl. 10:58
  - Statskup,
    - <http://www.folkedrab.dk/folkedrabene/rwanda/baggrund/statskup/> d. 2. januar 2008 kl. 10:59
  - Magtdeling,
    - <http://www.folkedrab.dk/folkedrabene/rwanda/baggrund/magtdeling/> d. 2. januar kl. 10:59
  - RPF, <http://www.folkedrab.dk/folkedrabene/rwanda/baggrund/rpf/> d. 2. januar kl. 11:00
  - Folkedrabet, <http://www.folkedrab.dk/folkedrabene/rwanda/folkedrabet/> d. 2. januar kl. 11:00
  - Gerningsmændene,
    - <http://www.folkedrab.dk/folkedrabene/rwanda/aktoer/gerningsmaend/> d. 2. januar 2008 kl. 11:01

- Stoppede, <http://www.folkedrab.dk/folkedrabene/rwanda/aktoer/stoppede/> d. 2. januar 2008 kl. 11:01
- Armenien, <http://folkedrab.dk/folkedrabene/armenien/folkedrabet/> kl. 7:28, 2008
- Bosnien, <http://folkedrab.dk/folkedrabene/bosnien/folkedrabet/> kl. 7:29, 2008
- Cambodja, <http://folkedrab.dk/folkedrabene/cambodja/baggrund/> kl. 7:31, 2008
- Holocaust, <http://folkedrab.dk/folkedrabene/holocaust/holocaustoverblik/hvadsketeder/> kl. 7:31, 2008
- Irak, <http://folkedrab.dk/folkedrabene/irak/under/> kl. 7:32, 2008
- <http://www.globalis.dk/>, FN Forbundet, Danish United Nations Association, Store Kongensgade 36 4.th., 1264 København K, Danmark
  - [http://www.globalis.dk/land/rwanda/\(show\)/indicators/\(indicator\)/541/\(country2\)/319/\(chart\)/column](http://www.globalis.dk/land/rwanda/(show)/indicators/(indicator)/541/(country2)/319/(chart)/column) d. 10. januar 2008 kl. 08:03
- www.msf.dk, MSF - Læger uden grænser, Kristianiagade 8, 2100 København Ø, Danmark.
  - www.msf.dk/OmMSF/Hvemervi/MSF'shistorie/ 8. januar 2008 kl. 11:05
- www.socialistworld.net, Committee for a workers' international, London, England.
  - <http://socialistworld.net/eng/2004/04/11rwanda.html> 8. januar 2008 kl. 11:10
- www.um.dk, Udenrigsministeriet, Asiatisk Plads 2, 1448 København K, Danmark
  - <http://www.um.dk/Publikationer/UM/Dansk/Udenrigspolitik/HumanitaerFolkeret/kap06.asp#p13> d. 2. januar 2008, kl. 10:52
- www.un.dk, Forenede Nationers informationskontor for de nordiske lande, Midtermolen 3, 2100 København Ø
  - http://www.un.dk/danish/Menneskerettigheder/dk_rettigh_frame.htm d. 13. december 2007
- www.un.org, United Nations, New York, 10017, USA

- <http://www.un.org/av/photo/subjects/apartheid.htm> d. 10. januar 2008, kl. 06:52
- www.wilsoncenter.org, WWIS, The Woodrow Wilson International center for Scholars, Washington DC 1300 Pennsylvania Ave, Amerika.
  - <http://www.wilsoncenter.org/subsites/ccpdc/pubs/rwanda/frame.htm> 8. januar 2008 kl. 11:15

Sekundær litteratur

- Callewaert Staf, 1992, 1. ”Udgave kultur og pædagogik i videnskab”, Akademisk Forlag, Viborg
- Gérard Prunier, 1995, ”The Rwanda Crisis”. C. Hurst & Co, United Kingdom.
- Hatzfeld, Jean, 2005, “Machete Season”, Farrar, Straus and Giroux, New York.
- Koester, Thomas & Frandsen, Kim, 2005, “Introduktion til psykologi”, 2.udgave, Frydenlund.
- Galtung, Johan, 1996, ”Peace by Peaceful Means – peace and conflict, development and civilization”, PRIO, International Peace Research Institute, London

Billeder

- Forside: <http://www.time.com/time/daily/special/photo/inferno/rwanda1.html> d. 10. januar 2008 kl. 08:20
- Billede 1: <http://www.state.gov/s/gac/rl/profiles/2006/66366.htm> d. 10. januar 2008 kl. 08:18
- Billede 2: <http://www.his2rie.dk/index.php?id=3104> d. 10. januar 2008 kl. 08:17
- Billede 3: <http://www.amnistia.net/news/articles/negrwand/negrwand.htm> d. 10. januar 2008 kl. 08:21

Bilag:

Bilag 1:

- www.um.dk, Udenrigsministeriet, Asiatisk Plads 2, 1448 København K, Danmark

○ <http://www.um.dk/Publikationer/UM/Dansk/Udenrigspolitik/HumanitaerFolkeret/kap06.asp#p13> d. 10. januar 2008 kl. 05:55

- Bilag 2:

- Kilde: <http://www.un.dk/>, Forenede Nationers informationskontor for de nordiske lande, Midtermolen 3, 2100 København Ø, Danmark

○ http://www.un.dk/danish/Menneskerettighedserkl/dk_rettigh_frame_.htm
d. 13. december 2007 kl. 13:37

16. Bilag

Bilag 1:

13. 1948 Folkedrabskonventionen

Konvention af den 9. december 1948 om forebyggelse af og straf for folkedrab

Artikel I

De kontraherende Parter bekræfter, at folkedrab, hvad enten det begås i fredstid eller i krigstid, efter folkeretten er en forbrydelse, som de forpligter sig til at forhindre og straffe.

Artikel II

I nærværende konvention forstås ved folkedrab enhver af nedennævnte handlinger, der begås i den hensigt helt eller delvis at ødelægge en national, etnologisk, racemæssig eller religiøs gruppe som sådan:

- a. at dræbe medlemmer af gruppen,
- b. at tilføje medlemmer af gruppen betydelig legemlig eller åndelig skade,
- c. med forsæt at påføre gruppen levevilkår, beregnede på at bevirke gruppens fuldstændige eller delvise fysiske ødelæggelse,
- d. at gennemføre forholdsregler, der tilsigter at hindre fødsler indenfor gruppen,
- e. med magt at overføre en gruppes børn til en anden gruppe.

Artikel III

Følgende handlinger skal være strafbare:

- a. folkedrab,
- b. sammensværgelse for at begå folkedrab,
- c. direkte og offentlig tilskyndelse til folkedrab,
- d. forsøg på folkedrab,
- e. meddelagtighed i folkedrab.

Artikel IV

Personer, der begår folkedrab eller en anden i artikel III nævnt handling, skal straffes, hvad enten de er forfatningsmæssigt ansvarlige statsoverhoveder, tjenestemænd eller private personer.

Artikel V

De kontraherende Parter påtager sig i overensstemmelse med deres forfatninger at gennemføre den lovgivning, der er nødvendig for at sætte nærværende konventions bestemmelser i kraft, og især at foreskrive effektive straffe for personer, der er skyldige i folkedrab eller en af de andre i artikel II angivne handlinger.

Artikel VI

Personer, der anklages for folkedrab eller for en anden i artikel III nævnt handling, skal stilles for en kompetent domstol i den stat, på hvis område handlingen er begået, eller for en sådan international kriminalret, som måtte have jurisdiktion i forhold til de kontraherende parter, der har anerkendt dens jurisdiktion.

Artikel VII

Folkedrab og de andre i artikel III nævnte handlinger skal ikke ved spørgsmål om udlevering betragtes som politiske forbrydelser. De kontraherende Parter forpligter sig til i sådanne tilfælde at indrømme udlevering i overensstemmelse med deres gældende love og traktater.

Artikel VIII

Enhver kontraherende Part kan anmode De Forenede Nationers kompetente organer om at tage de skridt i henhold til De Forenede Nationers pagt, som de anser for egnede til at forhindre og undertrykke de folkedrabsforbrydelser og andre handlinger, der omhandles i artikel III.

Artikel IX

Twistigheder mellem de kontraherende Parter om fortolkningen, anvendelsen og gennemførelsen af nærværende konvention, herunder sådanne som angår en stats ansvar for folkedrab eller en af de andre i artikel III nævnte handlinger, skal forelægges den mellemfolkelige domstol, når en af parterne i twistigheden anmoder derom.

Artikel X

Nærværende konvention, hvis engelske, franske, kinesiske, russiske og spanske tekster skal være lige autentiske, skal bære datoen den 9. december 1948.

Artikel XI

Nærværende konvention skal indtil den 31. december 1949 stå åben for underskrift for ethvert medlem af De Forenede Nationer og for enhver ikke-medlemsstat, til hvilken plenarforsamlingen har rettet opfordring om at underskrive.

Nærværende konvention skal ratificeres, og ratifikationsdokumenterne skal deponeres hos De Forenede Nationers generalsekretær.

Efter den 1. januar 1950 kan nærværende konvention tiltrædes af ethvert medlem af De Forenede Nationer og af enhver ikke-medlemsstat, der som ovenfor nævnt har modtaget opfordring dertil.

Tiltrædelsesdokumenter skal deponeres hos De Forenede Nationers generalsekretær.

Artikel XII

Enhver kontraherende Part kan når som helst ved en notifikation, der rettes til De Forenede Nationers generalsekretær, udvide anvendelsen af nærværende konvention til alle eller visse af de områder, hvis udenrigsforhold vedkommende Part leder og har ansvaret for.

Artikel XIII

Generalsekretæren skal på den dag, da de første tyve ratifikations- eller tiltrædelsesdokumenter er blevet deponeret, udfærdige en protokol og oversende et eksemplar af den til hvert medlem af De Forenede Nationer og til hver af de ikke-medlemsstater, der omhandles i artikel XI.

Nærværende konvention skal træde i kraft den halvfemsindstyvende dag efter datoen for deponeringen af det tyvende ratifikations eller tiltrædelsesdokument.

Enhver ratifikation eller tiltræden, der finder sted efter sidstnævnte dato, skal træde i kraft på den halvfemsindstyvende dag efter deponeringen af ratifikations- eller tiltrædelsesdokumentet.

Artikel XIV

Nærværende konvention skal forblive i kraft i et tidsrum af 10 år fra den dag, da den træder i kraft.

Den skal derefter forblive i kraft i efterfølgende tidsrum af fem år i forhold til de kontraherende parter, som ikke har opsagt den mindst seks måneder før den løbende periodes ophør.

Opsigelse skal ske ved en skriftlig meddelelse rettet til De Forenede Nationers generalsekretær.

Artikel XV

Hvis opsigelser medfører, at antallet af deltagere i nærværende konvention bliver mindre end seksten, skal konventionen ophøre at være i kraft fra den dato, da den sidste af disse opsigelser får gyldighed.

Artikel XVI

En anmodning om revision af nærværende konvention kan når som helst fremsættes af enhver af de kontraherende Parter i form af en skriftlig meddelelse, der rettes til generalsekretæren.

Plenarforsamlingen skal afgøre, hvilke skridt der eventuelt skal tages i anledning af en sådan anmodning.

Artikel XVII

De Forenede Nationers generalsekretær skal underrette alle De Forenede Nationers medlemmer og de i artikel XI omhandlede ikke-medlemsstater om følgende:

- a. underskrifter, ratifikationer og tiltrædelser, der modtages i overensstemmelse med artikel XI,
- b. notifikationer, der modtages i overensstemmelse med artikel XII,
- c. datoen, på hvilken nærværende konvention træder i kraft i overensstemmelse med artikel XIII,
- d. opsigelser, der modtages i overensstemmelse med artikel XV,
- e. notifikationer, der modtages i overensstemmelse med artikel XVI.

Artikel XVIII

Originalen af nærværende konvention skal deponeres i De Forenede Nationers arkiv.

En bekræftet genpart af konventionen skal oversendes til alle medlemmer af De Forenede Nationer og til de ikke-medlemsstater, der omhandles i artikel XI.

Artikel XIX

Nærværende konvention skal indregistreres af De Forenede Nationers generalsekretær den dag, da den træder i kraft.

Bilag 2:

VERDENSERKLÆRINGEN OM MENNESKERETTIGHEDERNE

Den 10. december 1948 vedtog og offentliggjorde FNs tredje generalforsamling Verdenserklæringen om Menneskerettighederne. Erklæringen blev vedtaget med 48 landes ja-stemmer Ingen lande stemte imod. 8 lande afstod.

Umiddelbart efter denne historiske begivenhed henstillede generalforsamlingen til alle medlemslande, at de offentliggjorde erklæringens fulde tekst. De skulle desuden "foranstalte, at den bliver omdelt, fremlagt, læst og forklaret i særdeleshed i skoler og andre undervisningsinstitutioner, uden hensyn til de forskellige landes og områders politiske forhold".

Erklæringens officielle tekst findes på FNs seks officielle sprog: arabisk, engelsk, fransk, kinesisk, russisk og spansk. Endvidere har en lang række af FNs medlemslande fulgt generalforsamlingens opfordring og oversat erklæringen til det nationale sprog. Den danske oversættelse på de følgende sider er udarbejdet af udenrigsministeriet.

VERDENSERKLÆRINGEN OM MENNESKERETTIGHEDERNE

Vedtaget og offentliggjort den 10. december 1948 af De forenede Nationers Generalforsamling

---

INDLEDNING

Da anerkendelse af den mennesket iboende værdighed og af de lige og ufortabelige rettigheder for alle medlemmer af den menneskelige familie er grundlaget for frihed, retfærdighed og fred i verden,

da tilsidesættelse af og foragt for menneskerettighederne har ført til barbariske handlinger, der har oprørt menneskehedens samvittighed, og da skabelsen af en verden, hvor menneskene nyder tale- og trosfrihed og frihed for frygt og nød, er blevet forkyndt som folkenes højeste mål,

da det er af afgørende betydning, at menneskerettighederne beskyttes af loven, hvis ikke mennesket som en sidste udvej skal tvinges til at gøre oprør mod tyranni og undertrykkelse,

da det er af afgørende betydning at fremme udviklingen af venskabelige forhold mellem nationerne,

da De forenede Nationers folk i pagten påny har bekræftet deres tro på fundamentale menneskerettigheder, på menneskets værdighed og værd og på lige rettigheder for mænd og kvinder, og har besluttet at fremme sociale fremskridt og højne levevilkårene under større frihed,

da medlemsstaterne har forpligtet sig til i samarbejde med De forenede Nationer at arbejde for fremme af almindelig respekt for og overholdelse af menneskerettigheder og fundamentale frihedsrettigheder,

da en fælles forståelse af disse rettigheder og friheder er af den største betydning for den fulde virkeliggørelse af denne forpligtelse,

proklamerer

PLENARFORSAMLINGEN

derfor nu denne VERDENSERKLÆRING OM MENNESKERETTIGHEDERNE som et fælles mål for alle folk og alle nationer med det formål, at ethvert menneske og ethvert samfundsorgan stedse med denne erklæring for øje skal stræbe efter gennem undervisning og opdragelse at fremme respekt for disse rettigheder og friheder og

gennem fremadskridende nationale og internationale foranstaltninger at sikre, at de anerkendes og overholdes overalt og effektivt, både blandt befolkningerne i medlemsstaterne og blandt befolkningerne i de områder, der befinder sig under deres styre.

Artikel 1.

Alle mennesker er født frie og lige i værdighed og rettigheder. De er udstyret med fornuft og samvittighed, og de bør handle mod hverandre i en broderskabets ånd.

Artikel 2.

Enhver har krav på alle de rettigheder og friheder, som nævnes i denne erklæring, uden forskelsbehandling af nogen art, f. eks. på grund af race, farve, køn, sprog, religion, politisk eller anden anskuelse, national eller social oprindelse, formueforhold, fødsel eller anden samfundsmæssig stilling.

Der skal heller ikke gøres nogen forskel på grund af det lands eller områdes jurisdiktionsforhold eller politiske eller internationale stilling, til hvilket en person hører, hvadenten dette område er uafhængigt, under formynderskab eller er et ikke selvstyrende område, eller dets suverænitet på anden måde er begrænset.

Artikel 3.

Enhver har ret til liv, frihed og personlig sikkerhed.

Artikel 4.

Ingen må holdes i slaveri eller trældom ; slaveri og slavehandel under alle former skal være forbudt.

Artikel 5.

Ingen må underkastes tortur eller grusom, umenneskelig eller vanærende behandling eller straf.

Artikel 6.

Ethvert menneske har overalt i verden ret til at blive anerkendt som retssubjekt.

Artikel 7.

Alle er lige for loven og har uden forskelsbehandling af nogen art lige ret til lovens beskyttelse. Alle har ret til lige beskyttelse mod enhver forskelsbehandling i strid mod denne erklæring og mod enhver tilskyndelse til en sådan forskelsbehandling.

Artikel 8.

Enhver har ret til en fyldestgørende oprejsning ved de kompetente nationale domstole for handlinger, der krænker de fundamentale rettigheder, som forfatningen eller loven giver vedkommende.

Artikel 9.

Ingen må underkastes vilkårlig anholdelse, tilbageholdelse eller landsforvisning.

Artikel 10.

Enhver har under fuld ligeberettigelse krav på en retfærdig og offentlig behandling ved en uafhængig og upartisk domstol, når der skal træffes en afgørelse med hensyn til hans rettigheder og forpligtelser og med hensyn til en hvilken som helst mod ham rettet strafferetslig anklage.

Artikel 11.

1. Enhver, der anklages for et strafbart forhold, har ret til at blive anset for uskyldig, indtil hans skyld er godtgjort i henhold til lov ved en offentlig retshandling, hvorunder han har fået alle de garantier, der er fornødne for hans forsvar.
2. Ingen må anses for skyldig i noget strafbart forhold på grund af nogen handling eller undladelse, der ikke i henhold til national eller international ret var strafbar på det tidspunkt, da den blev begået. Der skal heller ikke kunne idømmes strengere straf end fastsat på den tid, da det strafbare forhold blev begået.

Artikel 12.

Ingen må være genstand for vilkårlig indblanding i private forhold, familie, hjem eller korrespondance, ej heller for angreb på ære og omdømme. Enhver har ret til lovens beskyttelse mod sådan indblanding eller angreb.

Artikel 13.

1. Enhver har ret til at bevæge sig frit og til frit at vælge opholdssted indenfor hver stats grænser.
2. Enhver har ret til at forlade et hvilket som helst land, herunder sig eget, og til at vende tilbage til sit eget land.

Artikel 14.

1. Enhver har ret til i andre lande at søge og få tilstået asyl mod forfølgelse.
2. Denne ret må ikke påberåbes ved anklager, der virkelig hidrører fra ikke-politiske forbrydelser eller fra handlinger i strid med De forenede Nationers formål og principper.

Artikel 15.

1. Enhver har ret til en nationalitet.
2. Ingen må vilkårligt berøves sin nationalitet eller nægtes ret til at skifte nationalitet.

Artikel 16.

1. Uden begrænsninger af racemæssige, nationalitetsmæssige eller religiøse grunde har mænd og kvinder, der har nået myndighedsalderen, ret til at gifte sig og stifte familie. De har krav på lige rettigheder med hensyn til indgåelse af ægteskab, under ægteskabet og ved dets opløsning.
2. Ægteskab skal kun kunne indgås med begge parter frie og fulde samtykke.
3. Familien er samfundets naturlige og fundamentale enhedsgruppe og har krav på samfundets og statens beskyttelse.

Artikel 17.

1. Enhver har ret til at eje ejendom såvel alene som i fællig med andre.
2. Ingen må vilkårligt berøves sin ejendom.

Artikel 18.

Enhver har ret til tanke-, samvittigheds- og religionsfrihed: denne ret omfatter frihed til at skifte religion eller tro og frihed til enten alene eller i fællesskab med andre, offentligt eller privat, at give udtryk for sin religion eller tro gennem undervisning, udøvelse, gudsdyrkelse og overholdelse af religiøse forskrifter.

Artikel 19.

Enhver har ret til menings- og ytringsfrihed; denne ret omfatter frihed til at hævde sin opfattelse uden indblanding og til at søge, modtage og meddele oplysning og tanker ved et hvilket som helst meddelelsesmiddel og uanset landegrænser.

Artikel 20.

1. Alle har ret til under fredelige former frit at forsamles og danne foreninger.
2. Ingen kan tvinges til at være medlem af en forening.

Artikel 21.

1. Enhver har ret til at deltage i sit lands styre enten direkte eller gennem frit valgte repræsentanter.
2. Enhver har ret til lige adgang til offentlige embeder og hverv i sit land.
3. Folkets vilje skal være grundlaget for regeringens myndighed; denne vilje skal tilkendes gives gennem periodiske og virkelige valg med almindelig og lige valgret og skal udøves gennem hemmelig afstemning eller tilsvarende frie afstemningsmåder.

Artikel 22.

Enhver har som medlem af samfundet ret til social tryghed og har krav på, at de økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder, der er uundværlige for hans værdighed og hans personligheds frie udvikling, gennemføres ved nationale foranstaltninger og internationalt samarbejde og i overensstemmelse med hver stats organisation og hjælpeklender.

Artikel 23.

1. Enhver har ret til arbejde, til frit valg af beskæftigelse, til retfærdige og gunstige arbejdsvilkår og til beskyttelse mod arbejdsløshed.
2. Enhver har uden forskel ret til lige løn for lige arbejde.
3. Enhver, der arbejder, har ret til et retfærdigt og gunstigt vederlag, der sikrer ham selv og hans familie en menneskeværdig tilværelse, og om fornødent tillige til andre sociale beskyttelsesforanstaltninger.
4. Enhver har ret til at danne og indtræde i fagforeninger til beskyttelse af sine interesser.

Artikel 24.

Enhver har ret til hvile og fritid, herunder en rimelig begrænsning af arbejdstiden, og til periodisk ferie med løn.

Artikel 25.

1. Enhver har ret til en sådan levestof, som er tilstrækkelig til hans og hans families sundhed og velvære, herunder til føde, klæder, bolig og lægehjælp og de nødvendige sociale goder og ret til tryghed i tilfælde af arbejdsløshed, sygdom, uarbejdsdygtighed, enkestand, alderdom eller andet tab af fortjenstmulighed under omstændigheder, der ikke er selvforskyldt.
2. Mødre og børn har krav på særlig omsorg og hjælp. Alle børn skal, hvadenten de er født i eller udenfor ægteskab, have den samme sociale beskyttelse.

Artikel 26.

1. Enhver har ret til undervisning. Undervisningen skal være gratis, i det mindste på de elementære og grundlæggende trin. Elementær undervisning skal være obligatorisk. Teknisk og faglig uddannelse skal gøres almindelig tilgængelig for alle, og på grundlag af evner skal der være lige adgang for alle til højere undervisning.
2. Undervisningen skal tage sigte på den menneskelige personligheds fulde udvikling og på at styrke respekten for menneskerettigheder og grundlæggende friheder. Den skal fremme forståelse, tolerance og venskab mellem alle nationer og racemæssige og religiøse grupper, og den skal fremme De forenede Nationers arbejde til fredens bevarelse.
3. Forældre har førsteret til at vælge den form for undervisning, som deres børn skal have.

Artikel 27.

1. Enhver har ret til frit at deltage i samfundets kulturelle liv, til kunstnydelse og til at blive delagtiggjort i videnskabens fremskridt og dens goder.
2. Enhver har ret til beskyttelse af de moralske og materielle interesser, der hidrører fra en hvilken som helst videnskabelig, litterær eller kunstnerisk frembringelse, som vedkommende har skabt.

Artikel 28.

Enhver har krav på en social og international orden, i hvilken de i denne erklæring nævnte rettigheder og friheder fuldtud kan virkeliggøres.

Artikel 29.

1. Enhver har pligter overfor samfundet, der alene muliggør personlighedens frie og fulde udvikling.

2. Under udøvelsen af sine rettigheder og friheder er enhver kun underkastet de begrænsninger, der er fastsat i loven alene med det formål at sikre skyldig anerkendelse af og hensyntagen til andres rettigheder og friheder og med det formål at opfylde de retfærdige krav, som moralen, den offentlige orden og det almene vel stiller i et demokratisk samfund.

3. Disse rettigheder og friheder må i intet tilfælde udøves i strid med De forenede Nationers formål og principper.

Artikel 30.

Intet i denne erklæring må fortolkes som givende nogen stat, gruppe eller enkeltperson hjemmel til at indlade sig på nogen virksomhed eller foretage nogen handling, der tilsigter at nedbryde nogen af de heri opregnede rettigheder og friheder.